

Burgerparticipatie in Lokale Veiligheid

Een verkenning van het landschap

Expertisecentrum
Sociale Innovatie

COLOFON

Copyright © 2021
Expertisecentrum Sociale Innovatie, Hogeschool VIVES

Auteur

Ellen Vandenbogaerde

Met dank aan

Caroline Neckebroeck en Julie Tieberghien • Docenten Project Integrale Veiligheid
De studenten 2e Bachelor Maatschappelijke Veiligheid, Academiejaar
2019-2020
Geïnterviewde veiligheidsactoren en sleutelfiguren

En de leden van de stuurgroep

Dennis Hofman • Stad Kortrijk
Freja Gheysen • VIVES centrale onderzoeksdienst
Prof. Dr. Jeroen Maesschalck • Leuvens Instituut voor Criminologie (LINC)
Joke Claesen en Stefanie Dhont • Algemene Directie Veiligheid en Preventie, FOD
Binnenlandse Zaken
Marc Bloeyaert • Centre for Policing and Security vzw
Melissa Rasschaert • Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
Rino Defoor • Provincie West-Vlaanderen.

Vormgeving

Willem Roose • www.willemroose.be

Druk

Mediafabriek

*Deze publicatie kwam tot stand dankzij een financiële bijdrage van
Algemene Directie Veiligheid en Preventie, FOD Binnenlandse Zaken.*

INHOUD

VOORWOORD	Annelies Verlinden	6
1 • INTRODUCTIE		8
2 • THEORETISCHE CONTEXT		11
1 •• Wat bedoelen we met burgerparticipatie in lokale veiligheid?		11
1.1. ••• Lokaal veiligheidsbeleid		11
1.2. ••• Burgerparticipatie		17
2 •• Reflectie over het waarom van burgerparticipatie in veiligheidsbeleid; van contradictie tot meerwaarde		23
3 • PRAKTISCH INSPIRATIEKADER		32
1 •• Overkoepelende Tips & Tricks		33
1.1. ••• Verhelder de doelstelling en identificeer geschikte participatievorm(en)		33
1.2. ••• Ga na of er voldoende draagvlak en materiële middelen zijn		39
1.3. ••• Betrek de juiste mensen		40
1.4. ••• Manage onderlinge verwachtingen en communiceer eerlijk en transparant doorheen het proces		47
2 •• Praktijkvoorbeelden		51
2.1. ••• Transparantie		52
2.2. ••• Meepraten		60
2.3. ••• Meedoen		70
4 • BESLUIT		77
5 • BIBLIOGRAFIE		79

Als federaal minister van Binnenlandse Zaken, Institutionele Hervormingen en Democratische Vernieuwing begrijp ik maar al te goed dat de overheid complexe veiligheidsvraagstukken niet langer alleen kan oplossen. In mijn beleidsverklaring van november 2020 onderkende ik al het potentieel van initiatieven die burgers betrekken om de veiligheid in de openbare ruimte te vergroten. De burger is een onmisbare schakel in de integrale en geïntegreerde veiligheidszorg - en daarbuiten.

Aan het betrekken van burgers zijn natuurlijk een aantal uitdagingen verbonden. Sociale evoluties zoals groeiende diversiteit en digitalisering zetten de relatie met de burger onder druk. Daarnaast vinden overheidsactoren moeilijk hun weg naar de burger, in het grote aantal digitale kanalen en ontwikkelingen, socioculturele verschillen en maatschappelijke schisma's. Burgers laten participeren vraagt van elk initiatief een aanpak op maat. Participatie is een proces van vallen en opstaan, waarin de partijen bewust ruimte creëren voor elkaars opvattingen, bezorgdheden en ideeën.

Burgerparticipatie is niks nieuws. In 2008 al, werd er in opdracht van Binnenlandse Zaken onderzoek gevoerd naar het 'betrekken van burgers in lokaal veiligheidsbeleid' (Gelder e.a., 2009). We zijn echter nog lang niet op het punt waarbij zo'n proces deel uitmaakt van de alledaagse beleidsvoering.

Ook binnen het veiligheidsdomein wordt nagedacht over het continueren en het verruimen van bestaande initiatieven, waarvan de buurtinformatienetwerken en burenbemiddeling gekende voorbeelden zijn. We laten ons hierin mede inspireren door initiatieven uit binnen- en buitenland.

Ik hoop dat deze publicatie van het Expertisecentrum Sociale Innovatie van Hogeschool VIVES de start is van een zoektocht naar duurzame partnerschappen en samenwerking met en tussen burgers, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke instellingen. Een zoektocht waar ik graag mijn schouders onder zet.

Meer info:

1 • INTRODUCTIE

Verschillende beleidsdocumenten (e.g. de Kadernota Integrale Veiligheid, beleidsnota's Binnenlandse Zaken...) beklemtonen de belangrijke rol die burgers kunnen spelen in het veiligheidsbeleid. De invulling hiervan is echter niet altijd even vanzelfsprekend. De laatste publicaties rond burgerparticipatie in het veiligheidsdomein in België dateren van een tiental jaar geleden (Gelders et al., 2009; Moor et al., 2011). De samenleving is sedertdien sterk gediversifieerd en gedigitaliseerd, met belangrijke gevolgen voor burgerparticipatie op het vlak van lokale veiligheid. Met een praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek wil het Expertisecentrum Sociale Innovatie van Hogeschool VIVES nagaan op welke manier burgerparticipatie in veiligheid concreet vorm kan krijgen op lokaal niveau.

Het onderzoek ging van start in september 2019 en loopt tot augustus 2023. In een eerste fase deden we een analyse van het draagvlak voor burgerparticipatie bij lokale veiligheidsactoren, en maakten we een geactualiseerd overzicht van inspirerende praktijken. Hiervoor deden we een literatuurstudie, desk research en 16 kwalitatieve interviews met sleutelfiguren. We deden ook beroep op 57 kwalitatieve interviews met lokale veiligheidsactoren, die in het academiejaar 2019-2020 werden afgenomen door studenten uit de tweede Bachelor Maatschappelijke Veiligheid. In een volgende fase bekijken we op welke manier moeilijker bereikbare doelgroepen een rol kunnen spelen bij het veiligheidsbeleid. Voor de bijhorende publicaties verwijzen we graag naar de website via de QR-code.

Deze publicatie kadert en ordent de inspirerende praktijken die werden verzameld voor het geactualiseerd overzicht,

en die ook gebundeld werden in een inspiratiebank op de onderzoekswebsite. Net als burgerparticipatie zelf is de inspiratiebank een 'levend' document, waar lokale overheden uit kunnen putten, en dat kan worden bijgestuurd en aangevuld. Een selectie van initiatieven werd bovendien in de vorm van een kaartspel uitgegeven. Zo kunnen overheden zich ook rond de fysieke beleidstekenafel laten inspireren om burgers op verschillende manieren te betrekken bij het veiligheidsbeleid.

De kernboodschap van het onderzoek tot dusver is dat participatie bovenal een proces betreft. Het is geen losstaande doelstelling die kan worden afgevinkt, maar een continu proces van experimenteren, vallen en opstaan. Dit proces is sterk afhankelijk van de context, de kaarten die je als overheid bedeed krijgt om mee aan de slag te gaan. Bovendien wordt het proces sterk beïnvloed door de openheid om burgerparticipatie ter harte te nemen. In welke mate men bereid en in staat is om samen met burgers (nieuwe) spelregels te schrijven en de kaarten te schudden, te verdelen en te herordenen. De ophijsting van initiatieven is vooral bedoeld om lokale overheden daarbij te inspireren. Het overzicht dat we hier presenteren is niet exhaustief. Er werd een brede waaier van praktijken geselecteerd, uit binnen- en buitenland, die waardevol kunnen zijn in de Belgische context. Of en hoe elk van deze praktijken werd geëvalueerd, en in hoeverre dit dus 'goede praktijken' zijn, is niet altijd duidelijk uit de beschikbare informatie. Ook waar een evaluatie wel voorhanden is, gaan de geïdentificeerde succesfactoren niet noodzakelijk op in andere contexten. Hieronder geven we een aantal tips mee om dit proces in goede banen te leiden, maar het is aan lokale overheden zelf om hun eigen verhaal te schrijven, te experimenteren en te leren over wat al dan niet werkt met de lokaal beschikbare middelen en aanwezige (groepen) burgers. Burgerparticipatie is en blijft maatwerk.

De doelstelling van deze publicatie, die het overzicht van initiatieven (de inspiratiebank en het kaartspel) begeleidt, is overheden wegwijs te maken in een aantal gemaakte keuzes, en houvast te bieden om concreet aan de slag te gaan met burgerparticipatie. In het eerste deel van deze publicatie geven we theoretische achtergrond en overkoepelende inzichten uit de literatuurstudie en interviews mee. We staan stil bij de invulling van begrippen 'veiligheid' en 'participatie' en een aantal inherente tegenstellingen die beleidsparticipatie op dit domein met zich meebrengt. In het tweede, praktische deel beroepen we ons opnieuw op de verzamelde data om een aantal overkoepelende 'tips en tricks' of 'participatieprincipes' mee te geven, waarmee bij het uitstippelen van een participatieproces rekening dient gehouden te worden. Vervolgens ordenen we de geïdentificeerde praktijken. We delen ze op in drie categorieën naar beleidsfase: (1) burgers informeren en communiceren over het beleid (transparantie), (2) burgers betrekken in de voorbereiding of evaluatie van het beleid, door hen te laten meedenken en -praten over lokale problemen, prioriteiten en beslissingen (beleidsvorming of 'meepraten') en (3) burgers betrekken in de productie van veiligheid, door hen in staat te stellen bij te dragen tot de oplossing van veiligheidsproblemen (beleidsuitvoering of 'meedoen'). Op die manier hopen we lokale veiligheidsactoren en middenveldorganisaties te inspireren bij het betrekken van burgers in communicatie over, en planning en uitvoering van, hun veiligheidsbeleid.

Deze publicatie werd ontwikkeld door het Expertisecentrum Sociale Innovatie van Hogeschool VIVES, in samenwerking met de Algemene Directie Preventie en Veiligheid van de FOD Binnenlandse Zaken. Ze is het resultaat van een Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (PWO) naar 'burgerparticipatie in lokale veiligheidszorg' binnen de onderzoekslijn Veiligheid en Leefbaarheid van het Expertisecentrum Sociale Innovatie.

2 • THEORETISCHE CONTEXT

In dit deel gaan we dieper in op het wat en waarom van burgerparticipatie in het lokaal veiligheidsbeleid. Hieronder bespreken we eerst wat deze begrippen precies inhouden. Daarna staan we in meer detail stil bij het nut van burgerparticipatie in lokale veiligheidszorg.

1 •• Wat bedoelen we met burgerparticipatie in lokale veiligheid?

Zowel ‘burgerparticipatie’ als ‘veiligheid’ zijn doorheen de jaren brede containerbegrippen geworden die verschillende betekenissen en invullingen gekregen hebben. Het is dan ook noodzakelijk eerst even stil te staan bij wat we er in deze publicatie wél en níet mee bedoelen.

1.1. ••• Lokaal veiligheidsbeleid

In de literatuur worden verschillende definities en invullingen van veiligheid gehanteerd. In essentie betekent ‘veiligheid’ het zich beschermd voelen en beschermd zijn tegen persoonlijk leed; elke aantasting van de fysieke of mentale integriteit (Stol et al., 2016). Met ‘beschermd zijn’ en ‘zich beschermd voelen’ wordt gerefereerd naar het onderscheid tussen subjectieve en objectieve veiligheid. Objectieve veiligheid verwijst naar de mate waarin burgers effectief beschermd zijn tegen persoonlijk leed, en wordt vaak weergegeven aan de hand van criminaliteitscijfers en -statistieken. Subjectieve veiligheid verwijst dan weer naar de mate waarin burgers zich beschermd voelen. Het is de laatste decennia duidelijk geworden dat

subjectieve gevoelens vaak een belangrijker rol spelen in de veiligheidsbeleving van burgers dan objectieve feiten, en dat beide niet noodzakelijk samenhangen. Integendeel, de laatste jaren zien we in verschillende westerse landen dalende criminaliteitscijfers, terwijl onveiligheidsgevoelens en angst voor criminaliteit soms in stijgende lijn gaan (Lub & de Leeuw, 2017; Van den Herrewegen, 2011). Een ander belangrijk onderscheid is dat tussen sociale en fysieke veiligheid. Met sociale veiligheid wordt verwezen naar bescherming tegen persoonlijk leed van menselijke oorsprong (criminaliteit en overlast). Fysieke veiligheid verwijst dan weer naar bescherming tegen persoonlijk leed van niet-menselijke oorsprong (bv. ongevallen, natuurrampen en pandemieën) (Stol et al., 2016).

Het beschermen van burgers tegen de waaiers van fenomenen die hun integriteit kunnen bedreigen is een domein dat sinds oudsher de kerntaak van de overheid is. De gecentraliseerde staat, zoals we die vandaag kennen, dankt haar bestaan zelfs deels aan het beveiligen van de bevolking tegen

externe bedreigingen binnen middeleeuwse stadswallen. Die bescherming had als belangrijk voordeel dat burgers zich om andere taken dan hun eigen veiligheid konden bekommeren, en droeg uiteindelijk bij tot de uitbouw van een gediversifieerde

Lokaal integraal veiligheidsbeleid

= het geheel van maatregelen die lokale overheden nemen opdat burgers beschermd zijn en zich beschermd zouden voelen tegen een brede waaiers van fenomenen die hun fysieke of mentale integriteit bedreigen, in partnerschap met alle relevante organisaties, en op alle schakels van de veiligheidsketen (van pro-actie, preventie en preparatie, tot repressie en nazorg).

economie en gecentraliseerd overheidsapparaat (Tilly, 1985). Niettemin staat die taak, en de idee dat de overheid veiligheidsfenomenen in haar eentje kan oplossen, de laatste decennia sterk onder druk. Globalisering en digitalisering droegen bij tot complexe, geïnterconnecteerde uitdagingen, die niet zomaar door een enkele instantie kunnen worden opgelost of aangepakt. Op heden vertrekt het veiligheidsbeleid in België vanuit een 'integrale' benadering, die uitgaat van de complexiteit van veiligheidsfenomenen en de nood aan samenwerking om die aan te pakken. 'Integrale veiligheid' doelt op een 'alomvattende benadering van criminaliteit, overlast en verkeersonveiligheid in een zo breed mogelijke context en rekening houdende met alle factoren die de veiligheid kunnen bedreigen of bevorderen' (Kadernota Integrale Veiligheid, 2004). Met die brede benadering van veiligheid gaat ook een ketenvisie gepaard, waarin pro-actie, preventie, preparatie, repressie en nazorg optimaal op elkaar dienen te worden afgestemd (Schmidt et al., 2015). Bovendien impliceert de integrale benadering ook dat (lokale) veiligheid een gedeelde verantwoordelijkheid is, die in partnerschap met andere overheden en maatschappelijke organisaties dient te worden ingevuld. Met andere woorden, om die brede waaier aan fenomenen die onveiligheid veroorzaken het hoofd te kunnen bieden, dienen verschillende instanties in 'gedeeld eigenaarschap' aan de slag te gaan (Bruggeman et al., 2007). De integrale visie verwijst naar zowel horizontale (tussen verschillende organisaties) als verticale (tussen verschillende overheidsniveaus) samenwerking. In België legt de federale overheid overkoepelende beleidsprioriteiten vast, maar heeft de lokale overheid belangrijke discretionaire bevoegdheden naar de concrete invulling daarvan. Lokale veiligheidsactoren,

met de burgemeester aan het hoofd, worden verondersteld deze federale prioriteiten maximaal te oriënteren naar de lokale context, en alle maatregelen te nemen om hun bevolking te beschermen tegen de brede waaier aan fenomenen die hun integriteit bedreigen.

Ook voor de burger is hier in theorie een belangrijke rol weggelegd, een rol die we in deze bijdrage in kaart willen brengen. In de praktijk echter is integraal werken in het algemeen, en het betrekken van burgers in het bijzonder, niet altijd zo vanzelfsprekend. In een volgende paragraaf bekijken we een aantal inherente eigenschappen van participatie die vaak haaks staan op beleidsdoelstellingen. Hier staan we al even stil bij een specifieke eigenschap van het veiligheidsbeleid die de participatie van burgers daarin kan bemoeilijken. Om de bevolking te beschermen, toe te zien op de naleving van de wet en de openbare orde te handhaven, beschikt de overheid immers over formeel controlerende en sanctionerende bevoegdheden, en zelfs een geweldsmonopolie. In die zin is er op het gebied van burgerparticipatie in veiligheidszorg een belangrijk spanningsveld waar te nemen tussen een gedeelde verantwoordelijkheid voor veiligheid enerzijds, en de gezagspositie wat betreft formele sociale controle en repressie van criminaliteit van de overheid anderzijds. Waar verantwoordelijkheid te ver overheelt naar burgers, of waar burgers de gezagspositie van de overheid in vraag stellen, loert het gevaar dat zij ook taken gaan opnemen die het geweldsmonopolie, en daarmee de veiligheid van andere burgers, in gevaar brengen. Zeker wat betreft de repressie van criminaliteit, is dit het schrikbeeld van menig burgemeester. Die laatste dient er immers op toe te zien dat álle burgers

in zijn/haar stad of gemeente gelijk worden beschermd, met alle garanties die de rechtsstaat de burger toebedeelt. Daarentegen kan het duurzaam betrekken van burgers, door het versterken van relaties en vertrouwen in de overheid, ook net de legitimiteit van die gezagspositie bevorderen. Waar wederzijdse bevoegdheden en verantwoordelijkheden duidelijk worden afgebakend kan burgerparticipatie de legitimiteit van de overheid net versterken. Het betrekken van burgers op het veiligheidsdomein is dan ook een belangrijke evenwichtsoefening.

Burgerparticipatie op het veiligheidsdomein genereert een spanningsveld met de gezagspositie van de overheid wat betreft formele sociale controle en repressie van criminaliteit. Lokale veiligheidsactoren dienen erover te waken dat burgerparticipatie die gezagspositie niet ondermijnt, maar net legitimeert.

Onder veiligheid begrijpen we hier niet het bredere begrip 'leefbaarheid', dat verwijst naar de mate waarin de leefomgeving 'qua voorzieningen aansluit op de behoeften van de mensen die er in leven' (Veenhoven, 1996, p. 7). Dat burgers beschermd zijn en zich beschermd voelen in hun buurt of gemeente is natuurlijk een belangrijk aspect van, en zelfs een voorwaarde voor, leefbaarheid. Leefbaarheid daarentegen omvat veel meer dan veiligheid, zoals de kwaliteit van de ruimtelijke invulling, economische welvaart en een sterk sociaal weefsel. De grens met leefbaarheid is vaak zeer vaag, zeker als het gaat over overlast. Naarmate meer leefbaarheidsproblemen worden gesanctioneerd aan de hand van politieverordeningen en gemeentelijke

administratieve sancties, worden die ook steeds meer onderdeel van het veiligheidsdomein. We willen ons hier echter expliciet beperken tot participatie in het veiligheidsbeleid; die maatregelen die erop gericht zijn dat burgers beschermd zijn en zich beschermd voelen tegen persoonlijk leed, waaronder ook overlast. We nemen verder geen initiatieven op die enkel gericht zijn op het verhogen van de leefbaarheid (bv. creëren van verbinding tussen buurtbewoners onderling, het verbeteren van de algemene samenlevingskwaliteit). Burgerparticipatie op het veiligheidsdomein heeft immers andere kenmerken. Waar burgers op het domein van leefbaarheid kunnen worden aangemoedigd verregaand initiatief te nemen, is dit op het domein van veiligheid minder vanzelfsprekend. Zo kunnen burgers perfect verbindende activiteiten organiseren om de leefbaarheid te bevorderen, zonder hiervoor noodzakelijk afspraken te moeten maken met de overheid. Burgers kunnen echter niet zomaar preventieadvies geven, of taken opnemen op het vlak van de productie van veiligheid, zoals bemiddelen in burengeschillen of toezicht uitoefenen op buurtpleinen, tenzij ze hiervoor duidelijke afspraken hebben gemaakt met de overheid, en zelfs training hebben genoten. Burgers kunnen ook nooit de sanctionerende bevoegdheid of het geweldsmonopolie van de overheid overnemen. We vinden het dan ook belangrijk ons te beperken tot veiligheidsinitiatieven waarbij overheden sanctionerende bevoegdheden hebben, om dit spanningsveld met burgerparticipatie te preciseren en te verhelderen.

Ook over de definitie en afbakening van het begrip 'burgerparticipatie' is al veel inkt gevloeid. We staan hier in de volgende paragraaf bij stil.

1.2. ••• Burgerparticipatie

Burgerparticipatie staat al een aantal decennia hoog op de agenda van verschillende overheden, niet alleen lokaal, maar ook federaal en Europees. Desondanks hebben overheden op alle niveaus nog steeds moeite met het duurzaam betrekken van burgers in hun beleid. Onder invloed van sociale media zijn kanalen en mogelijkheden tot participatie gemultipliceerd. Bovendien is de samenleving de laatste decennia op vele domeinen sterk gediversifieerd. Overheden hebben vaak moeite om hoge verwachtingen van burgers in te lossen binnen hun beperkte middelen, om in die veelheid van kanalen hun weg naar 'de' burger, of toch diverse groepen burgers, te vinden. Niettemin bieden sociale media ook enorme kansen om de dialoog met (diverse groepen) burgers op te starten. Ondanks moeilijkheden blijft de overtuiging overeind dat burgerparticipatie beleid kan verrijken en versterken, draagvlak voor beslissingen kan vergroten en vertrouwen in overheden kan versterken of herstellen. Vooral op lokaal niveau worden de mogelijkheden van burgerparticipatie vaak in de verf gezet. Dit niveau staat immers het dichtst bij de burger, en biedt de meest kansen om partners effectief samen te brengen en een integraal beleid te ontwikkelen (Milliken, 2016).

Met het begrip burgerparticipatie hebben we het hier eerst en vooral over 'beleidsparticipatie', initiatieven waarbij burgers de kans krijgen 'invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van het beleid' (Peeters, 2012, p. 5). Sommige definities gaan verder, door burgerparticipatie als 'maatschappelijke participatie' te zien, het deelnemen van burgers aan de maatschappij, en de verschillende manieren

waarop burgers invloed uitoefenen op de samenleving in rekening te brengen. Het belangrijkste verschil met 'beleidsparticipatie' is dat onder 'maatschappelijke participatie' ook eenzijdige burgerinitiatieven worden gesorteerd, waarin burgers zonder overheidstussenkomst initiatief nemen. De keuze om dit hier niet te doen is tweeledig. Een eerste reden heeft te maken met het hierboven aangehaalde spanningsveld tussen gedeelde verantwoordelijkheid en de gezagspositie van de overheid, dat in veiligheidsbeleid intrinsiek aanwezig is. Eenzijdige burgerinitiatieven op vlak van veiligheid kunnen immers ontaarden in burgers die zelf het heft in handen nemen wat betreft de repressie van criminaliteit. Invloed kan zeker worden aangemoedigd, en bepaalde taken kunnen tot op zekere hoogte worden gedelegeerd, maar het is en blijft de taak van de overheid om erover te waken dat iedereen gelijk beschermd blijft, en dat burgerinitiatieven het basisrecht op veiligheid van andere burgers niet schenden. Ten tweede, gezien de doelgroep van deze publicatie lokale veiligheidsactoren zijn, willen we ons hier uitdrukkelijk focussen op beleidsparticipatie en mogelijkheden om burgers daar optimaal in te betrekken. Dit betekent natuurlijk niet dat deze gids geen inspiratie kan bieden om (vanuit een beleidsperspectief) ook toenadering te zoeken tot eenzijdige burgerinitiatieven, om het lokaal beleid op die manier te verrijken.

In het Engels wordt gewag gemaakt van 'community engagement', het engageren van burgers en gemeenschappen in beleid. Myhill (2012) deed in het Verenigd Koninkrijk onderzoek naar 'community engagement' in politiewerk. We passen zijn definitie daarvan toe op het lokaal veiligheidsbeleid en definiëren burgerparticipatie als 'het proces om de

deelname van burgers en gemeenschappen aan het lokaal veiligheidsbeleid op het door hen gekozen niveau mogelijk te maken, gaande van het verstrekken van informatie en geruststelling (beleidstransparantie) tot hen in staat stellen oplossingen voor lokale problemen te identificeren en toe te passen (beleidsuitvoering) en strategische prioriteiten en beslissingen te beïnvloeden (beleidsvorming).'

Burgerparticipatie in lokaal veiligheidsbeleid; "het proces om de deelname van burgers en gemeenschappen aan het lokaal veiligheidsbeleid op het door hen gekozen niveau mogelijk te maken, gaande van het verstrekken van informatie en geruststelling (beleidstransparantie) tot hen in staat stellen oplossingen voor lokale problemen te identificeren en toe te passen (beleidsuitvoering) en strategische prioriteiten en beslissingen te beïnvloeden (beleidsvorming)" (Myhill, 2012).

Belangrijk in deze definitie is dat ze erkent dat informeren (beleidstransparantie) een belangrijke vorm van participatie in het veiligheidsbeleid kan zijn. In vroegere concepties van participatie, onder invloed van de participatieladder van Arnstein (1969), werd 'informeren' vaak niet als een volwaardige vorm van participatie beschouwd. De participatieladder ordent participatieprocessen naar mate van invloed; gaande van (top-down) informeren, over consulteren, adviseren, en coproduceren tot meebeslissen en (bottom-up) zelfbestuur. Aan de hand van de ladder wordt volgens critici een normatieve verwachting gewekt dat burgers tot op het hoogste niveau betrokken zouden willen, of tenminste moeten kunnen, worden in beleid. Dit is in de praktijk niet altijd mogelijk. Zeker op het vlak van (de productie van) veiligheid

is het niet altijd aangewezen of opportuun om alle burgers tot op het hoogste niveau te betrekken en te evolueren naar zelfbestuur. Bovendien wordt in de praktijk steeds duidelijker dat ook burgers laten meebeslissen 'slecht' georganiseerd kan zijn, en bestaande machtsverhoudingen kan reproduceren bv. wanneer slechts bepaalde groepen van de samenleving bereikt worden. Mogelijke vormen van invloed zijn daarnaast ook sterk afhankelijk van lokale context, netwerken, aanwezige actieve burgers... Waar mogelijk dienen burgers maximaal te worden uitgenodigd om te participeren, in de mate en op de manier die zij verkiezen. Recentere literatuur benadrukt hierbij dat elk van de ladders, of vormen van invloed, als individueel waardevol, en simultaan mogelijk zouden moeten worden beschouwd. Participatieprocessen kunnen immers vaak niet netjes geordend worden, en kunnen terzelfdertijd zowel informeren als empoweren. Zo kan ook het delen van informatie eigenaarschap onder burgers stimuleren, en hen aanzetten tot het ondernemen van actie. Meer recente auteurs spreken daarom liever van een participatie -'spectrum' of -'wiel' dan een ladder, aan de hand waarvan overheden kunnen experimenteren met verschillende vormen van invloed om verschillende doelgroepen te bereiken, en verschillende doelstellingen te verwezenlijken, aangepast aan de lokale context (Gordon, 2016).

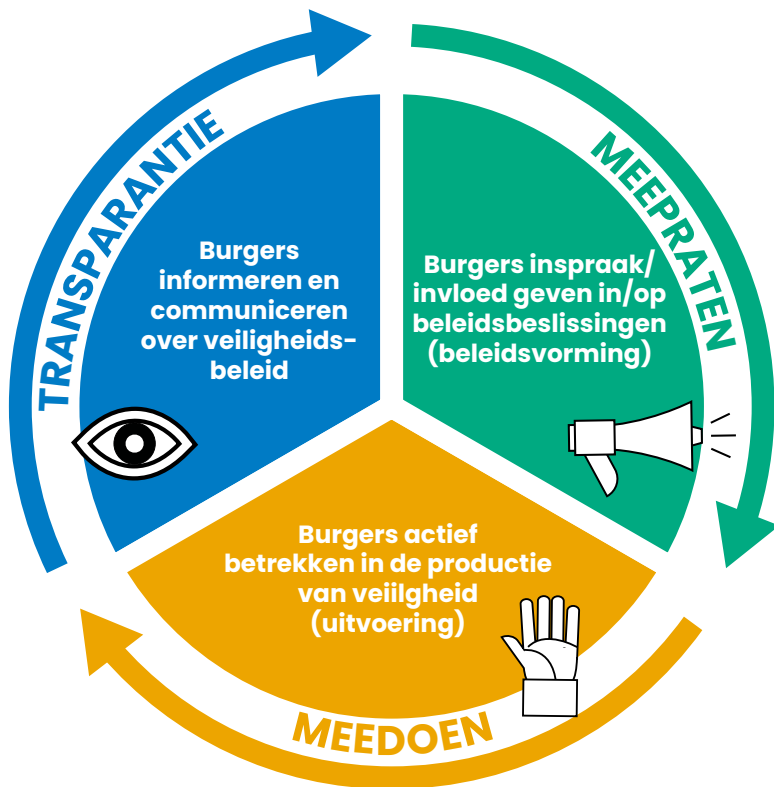
Evenzeer van belang in deze definitie is dat participatie als een (leer)proces wordt beschouwd. Het duurzaam betrekken

Burgers laten meebeslissen is niet noodzakelijk beter of effectiever dan hen louter inspraak geven of informeren. Elke vorm van invloed is individueel waardevol, en simultaan mogelijk en dient te worden beoordeeld in de lokale context.

van burgers valt niet te reduceren tot een lineair project of ad hoc initiatief, maar is vaak een 'messy' proces, van vallen en opstaan, trial-and-error, experimenteren met verschillende methodieken en praktijken. De Rynck en Dezeure (2009, p. 2) definiëren participatie als 'processen van communicatie, van dialoog, van conflict waarbij burgers, burgerorganisaties, ambtenaren, experts en politici elkaar beïnvloeden, zo aan meningen, houdingen en gedrag bouwen en uiteindelijk tot beslissingen komen'.

We identificeren in navolging van Myhill's definitie drie vormen van beleidsparticipatie in lokale veiligheid (zie Figuur 1); burgers informeren en communiceren over het beleid (transparantie), burgers betrekken in de voorbereiding of evaluatie van het beleid, door hen te laten meedenken en -praten over lokale problemen, prioriteiten en beslissingen (beleidsvorming) en burgers actief betrekken in de productie van veiligheid, door hen in staat te stellen bij te dragen tot de oplossing van veiligheidsproblemen (beleidsuitvoering). In navolging van Terpstra en Kouwenhoven (2005) hebben we het met betrekking tot beleidsvorming en beleidsuitvoering ook over respectievelijk 'meepraten' en 'meedoen'. Ook hier zijn grenzen niet absoluut. Beleidstransparantie, het verschaffen van informatie en communicatie, geeft burgers ook de mogelijkheid om op de meest elementaire manier 'mee te doen' aan de productie van veiligheid, door regels na te leven en preventiegedrag te stellen. Burgers informeren en communiceren over het beleid, via sociale media bijvoorbeeld, kan ook overlopen in 'meepraten' wanneer effectief een dialoog wordt opgestart. En wanneer burgers worden uitgenodigd mee te praten over

het beleid kunnen ze ook actief meedoen wanneer ze zelf uitgedachte oplossingen ook kunnen implementeren. We werken deze vormen van participatie in het praktisch deel van deze publicatie verder uit aan de hand van concrete voorbeelden. Eerst gaan we nog wat dieper in op de doelstellingen van burgerparticipatie, het ‘waarom’ van het betrekken van burgers.

Figuur 1: Vormen van beleidsparticipatie

2 •• Reflectie over het waarom van burgerparticipatie in veiligheidsbeleid; van contradictie tot meerwaarde

Het lijkt in sommige middens algemeen aanvaard dat burgerparticipatie altijd aan te bevelen is en enkel positief kan uitpakken voor lokale overheden. Toch schemert in de praktijk een zekere terughoudendheid voor doorgedreven participatie door. Een korte reflectie over waarom we nu eigenlijk aan burgerparticipatie zouden moeten doen, is dan ook gepast. Hierboven bespraken we al dat veiligheidszorg, onder invloed van het integraal veiligheidsdenken, steeds meer als een gedeelde verantwoordelijkheid wordt gezien, die niet langer door de overheid alleen kan worden gedragen. Ook voor de burger is hier in theorie een belangrijke rol weggelegd. Niettemin is veiligheid een specifiek domein binnen het lokaal beleid, een domein dat van oudsher de kerntaak van de

Uit de lokale veiligheidspraktijk

“Dat is allemaal mooi die burgerparticipatie, maar uiteindelijk is dat iets wat veel inspanning vergt om dat allemaal te organiseren en het resultaat daarvan ... We zouden geen andere resultaten bekomen dan degene die we nu al hebben zonder die inspanning te moeten doen.”

Een citaat uit onderzoek naar het draagvlak voor het betrekken van burgers. Lees hiernaast hoe burgerparticipatie inderdaad niet altijd directe resultaten oplevert, vooral op veiligheidsindicatoren. Dit betekent niet dat participatie op het vlak van veiligheid niet nuttig is, maar eerder dat beleidsdoelstellingen soms niet realistisch zijn. Goed uitgevoerde participatieprocessen hebben eerder lange termijn effecten op de kwaliteit van beslissingen, de capaciteiten van, en de relatie met, burgers. Dergelijke doelstellingen zouden expliciet in de beleidsplanning moeten kunnen worden opgenomen.

overheid was. De vraag kan dus worden gesteld of het wel opportuun is dat burgers verantwoordelijkheid nemen, en vooral, tot waar die verantwoordelijkheid dan wel kan gaan. In onze analyse van het draagvlak voor burgerparticipatie vonden we dat lokale veiligheidsactoren over het algemeen wel openstaan voor burgerparticipatie, maar dit in de praktijk vaak beperkt blijft tot de veiligheidsmonitor bij de beleidsvorming en buurtinformatienetwerken bij de beleidsuitvoering (Vandenbogaerde e.a., 2020). De mogelijke rol van burgers in het veiligheidsbeleid wordt zo eerder eng ingevuld, als het melden of signaleren van problemen aan bevoegde instanties. Af en toe werd bovendien ook een zekere scepsis en zelfs wantrouwen tegenover het betrekken van burgers waargenomen. Nochtans is draagvlak voor het betrekken van burgers bij overheidsactoren een essentiële voorwaarde voor duurzame burgerparticipatie (zie verder).

Een minstens gedeeltelijke verklaring voor die scepsis ligt in de vaststelling dat de eigenschappen en doelstellingen van burgerparticipatie vaak haaks staan op de noden en bekommernissen van beleidsmakers, en wel op drie verschillende vlakken. Beleidsmakers, vanuit hun publieke rol en verantwoordelijkheden, zijn bij het opmaken en uitvoeren van hun beleid namelijk gefocust op het algemeen belang, op efficiëntie en op effectiviteit. Dit zijn echter doelstellingen waar participatieprocessen niet altijd, of soms moeilijk, aan kunnen voldoen. Om participatieprocessen maximaal tot hun recht te laten komen kan het nuttig zijn dat overheden zich minstens bewust zijn van deze tegenstellingen.

Ten eerste dient de overheid steeds het **algemeen belang**,

niet in het minst op het vlak van veiligheid. Veiligheid is een basisbehoefte en basisrecht in democratische samenlevingen. Artikel 3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stipuleert dat iedereen recht heeft op leven, vrijheid en veiligheid. Dit impliceert dat overheden de persoonlijke integriteit van hun burgers dienen te beschermen, en dat ze daarin geen onderscheid kunnen maken, álle burgers moeten gelijk beschermd worden. Die idee kan echter schuren met participatieprocessen; het is immers steeds duidelijker dat bepaalde groepen burgers, en dan voornamelijk reeds mondige burgers, makkelijker participeren aan het beleid dan anderen. Dit wordt in de literatuur de ‘participatieparadox’ genoemd. Groepen die door hun maatschappelijke positie sowieso al invloed hebben op beleid zijn makkelijkst te bereiken en engageren, met belangrijke gevolgen. Op het vlak van veiligheid komt hier het spanningsveld met de gezagspositie van de overheid wat betreft formele sociale controle tot uiting. Indien bepaalde groepen mondige, reeds actieve en betrokken burgers te veel macht krijgen om veiligheid te definiëren in het nadeel van minder mondige groepen, zoals jongeren en mensen met een migratieachtergrond, brengt dit de legitimiteit van de overheid, en de rechtsstaat zelf in gevaar. Minder mondige groepen kunnen op die manier het voorwerp worden van een eenzijdig, eerder dan inclusief,

De **participatieparadox** houdt in dat reeds mondige burgers makkelijker participeren aan het beleid dan minder mondige burgers, die over het algemeen nochtans meer voordeel kunnen halen uit beleidsparticipatie. Deze vaststelling kan schuren met de overheidsfocus op het algemeen belang, en de nood aan een inclusief veiligheidsbeleid.

veiligheidsbeleid (Boutellier et al., 2016; CVV, 2016).

Het is belangrijk dat een stad of gemeente zicht heeft op verschillende (groepen) burgers die belang hebben bij het veiligheidsbeleid en vertekeningen in wie al dan niet participeert. Er dienen inspanningen te worden geleverd om alle belanghebbenden maximaal te bereiken, zodat die op het door hen gekozen niveau kunnen participeren. Niettemin is het niet zo eenvoudig moeilijker bereikbare doelgroepen effectief te laten participeren (dit thema is tevens onderwerp van de volgende fase in dit onderzoek). Bovendien voelen niet alle burgers zich geroepen om een rol te spelen in veiligheid. Wie lokale overheden kunnen betrekken is ook sterk afhankelijk van de lokale context. Om verschillende doelgroepen te bereiken is het vooral belangrijk een combinatie van verschillende participatiestrategieën te gebruiken, gericht op de noden, waarden en normen van verschillende groepen. Eerder dan afstappen van participatie omdat 'toch steeds dezelfde (groepen) mensen opdagen' (eerlijkheidshalve misschien ook bij telkens dezelfde vormen van participatie) kan een overheid experimenteren met andere, meer laagdrempelige vormen van participatie om verschillende doelgroepen te bereiken (zie ook 'de juiste mensen betrekken' hieronder).

Beleidsparticipatie is een proces van vallen en opstaan. Dit kan schuren met overheidsnood aan verantwoording en 'efficiënt' beleid.

Ten tweede dient een lokale overheid, vanuit haar publieke functie, verantwoording af te leggen aan burgers

over de manier waarop met publieke middelen wordt omgesprongen, en dit vaak op relatief korte termijn. Dit werkt een focus op korte termijn doelstellingen i.p.v. lange termijn processen, en **efficiëntie** i.p.v. trial-and-error, in de hand. Participatieprocessen zijn echter niet altijd efficiënt, maar eerder 'messy' (Gordon, 2016). Ze lopen niet altijd van een leien dakje. In de praktijk zijn overheden zeer beducht voor 'falen'. Ook veiligheidsactoren vertellen vaak levendige verhalen over 'mislukte' participatieprocessen. Dit kan gaan van de eerder onschuldige, maar terugkerende vaststelling dat steeds dezelfde mensen opdagen, tot situaties die uit de hand lopen. Zo zijn er verhalen over goedbedoelende gemeentebesturen die op publieke infoavonden worden uitgescholden en zelfs belaagd. Ook schrikbeelden van buurtinformatienetwerken die evolueren naar heuse burgerpatrouilles kunnen leiden tot terughoudendheid bij het opzetten van participatieprocessen. Lokale veiligheidszorg, en participatie daarin, is niet alleen een evenwichtsoefening, maar vaak ook een strijdtoneel, waar spanningen en zelfs open conflict niet ontbreken. Het betrekken van burgers in het lokaal veiligheidsbeleid kan deze spanningen helpen voorkomen, maar ze ook blootleggen en zelfs versterken, bv. wanneer burgers niet het gevoel hebben dat er echt naar hen geluisterd wordt. Het is dan ook geen wonder dat veel lokale veiligheidsactoren, binnen hun beperkte tijd en middelen, dit conflict niet altijd opzoeken. Niettemin zitten in dit conflict en gepercipieerd falen ook net kansen, om het gesprek open te trekken, op zoek te gaan naar de redenen van 'falen' of met andere participatievormen aan de slag te gaan. Verschillende auteurs zien omgaan met conflict als een essentieel kenmerk van beleid, een vorm van dialoog en participatie ook, die niet altijd als dusdanig wordt onderkend.

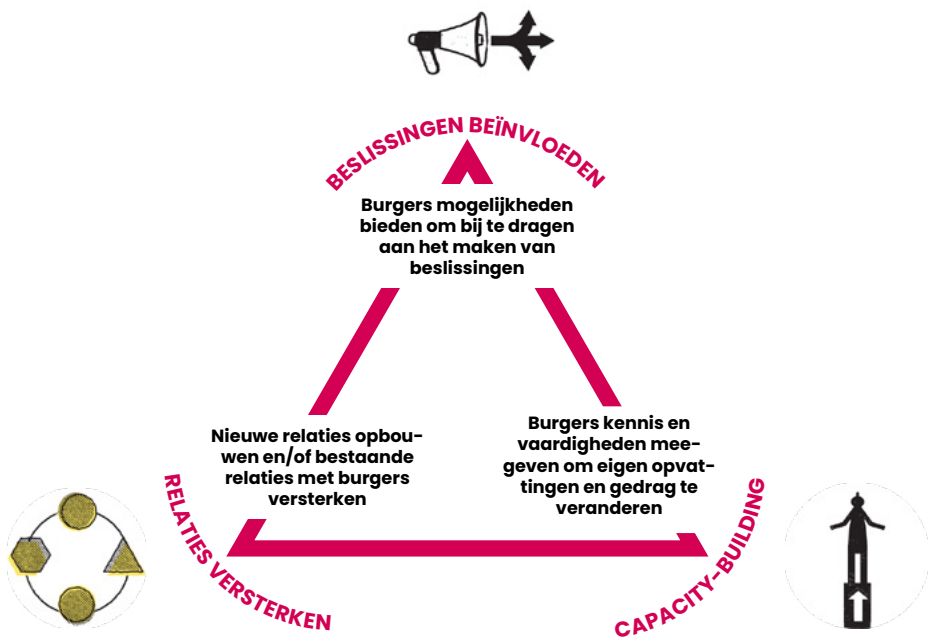
Ze zien het als 'leren in actie' (De Rynck & Dezeure, 2009; Verloo, 2018). In participatieprocessen dient dus zoveel mogelijk ruimte te worden gelaten voor conflict, trial-and-error, zoeken naar de gepaste methodiek en modaliteiten om (diverse groepen) burgers in de eigen context te betrekken.

Ten derde speelt niet alleen een overdreven focus op efficiëntie, maar soms ook de specifieke invulling of **interpretatie van effectiviteit** overheden parten. Een misplaatste focus op effectiviteit krijgt op twee manieren vorm; doelstellingen worden enerzijds vaak te weinig uitgedacht en geconcretiseerd, en zijn anderzijds soms moeilijk te realiseren. Enerzijds worden beslissingen om burgers te betrekken nog al te vaak genomen vanuit een bekommernis om 'aan burgerparticipatie te doen', omdat dat nu eenmaal wordt verwacht van hogerop of zelfs onderuit, zonder na te denken over de beoogde meerwaarde van het betrekken van burgers. Er wordt soms nog al te makkelijk van uitgegaan dat burgerparticipatie zonder meer positieve effecten heeft. In de literatuur is ondertussen duidelijk dat een weinig voorbereid of uitgedacht participatieproces het engagement van de bevolking meer kan verslechteren dan helemaal geen participatieproces uitvoeren. Op het veiligheidsdomein worden anderzijds vaak effecten of doelstellingen nagestreefd die door burgerparticipatie niet altijd kunnen worden bereikt. Zo worden participatieprojecten in het veiligheidsbeleid vaak gemotiveerd met het oog op het verbeteren van veiligheid(sgevoelens) of sociale cohesie, terwijl die effecten in de praktijk al niet altijd doorschemeren, maar ook in de literatuur niet eenduidig zijn. Zo wordt het effect van burgerparticipatie op zowel objectieve veiligheid (criminaliteitscijfers) als subjectieve veiligheidsgevoelens betwist (Gill et al., 2014; Hardyns et al.,

2020). Studies in Nederland tonen aan dat whatsappgroepen of buurtinformatienetwerken onveiligheidsgevoelens in bepaalde gevallen ook kunnen versterken (Lub & de Leeuw, 2019). Participatie kan bovendien ook polarisatie in de hand werken eerder dan sociale cohesie bevorderen. Sommige mondige burgers maken handig gebruik van bv. sociale media om spanningen en polarisatie rond lokale veiligheid te versterken.

Capire, een Australisch bedrijf dat gespecialiseerd is in 'community engagement' geeft een mooi overzicht van de doelstellingen die aan de hand van burgerparticipatie realistischer na te streven zijn (zie figuur 2). Het betrekken van burgers in veiligheidsbeleid kan als doelstelling hebben om relaties met burgers, of bepaalde groepen burgers, te versterken of te ontwikkelen. Daarnaast is ook het beïnvloeden van beslissingen een belangrijke doelstelling die kan worden nagestreefd met het betrekken van burgers. Burgers mogelijkheden bieden om bij te dragen bij het nemen van beslissingen kan het (draagvlak voor) lokaal beleid verruimen. Voor beide doelstellingen bestaat alvast meer eensgezindheid in de literatuur, het duurzaam betrekken van burgers kan een positieve invloed hebben op vertrouwen van burgers in lokale overheden, en de legitimiteit van lokaal beleid (Myhill, 2012). Verder kan ook capaciteitsversterking, het ontwikkelen van kennis en vaardigheden van burgers rond een specifiek thema of probleem, een belangrijke doelstelling zijn.

Het betrekken van burgers leidt dus niet zozeer tot de directe oplossing van onveiligheidsfenomenen, maar eerder tot het creëren of onderhouden van sterke lokale relaties en netwerken, meer gedragen beslissingen, en zelfredzamere burgers. We

Figuur 2: Doelstellingen van burgerparticipatie (Capire, 2015)

breken hier een lans voor initiatieven gericht op het versterken van relaties. In de huidige complexe wereld, waar de prioritaire veiligheidsuitdagingen van morgen vandaag soms zelfs nog onbekend zijn, bereidt net het aangaan van wederkerige relaties met burgers lokale overheden beter voor op die brede waaier van veiligheidsfenomenen. Met andere woorden, door in dialoog te treden met de burger worden relaties gevormd of versterkt die antwoorden kunnen bieden op de uitdagingen van vandaag, maar ook die van morgen. Niet een daling van criminaliteitscijfers, maar het indirecter opbouwen van goede relaties, met diverse doelgroepen, zou een belangrijk streefdoel

Burgerparticipatie lost geen veiligheidsproblemen op, maar bereidt lokale overheden beter voor op de veiligheidsuitdagingen van vandaag, én die van morgen door relaties te versterken, burgers uit te rusten met kennis en vaardigheden, en beleidsbeslissingen lokaal te verankeren.

moeten zijn van burgerparticipatie in lokale veiligheid. Een betere relatie met burgers kan onrechtstreeks ook leiden tot verhoogde veiligheid(sgevoelens). Zo is vertrouwen in de overheid een belangrijke indicator van het naleven van regels, en ook meldingsgedrag (Lockey et al., 2019). Ook voor de opsporing zijn duurzame netwerken met diverse groepen burgers onontbeerlijk en de sleutel tot effectief politiewerk (Bullock & Johnson, 2016).

Om de meerwaarde van burgerparticipatie op het veiligheidsdomein ten volle te realiseren dienen overheden zich dus bewust te zijn van een aantal inherente tegenstellingen met beleidsdoelstellingen. Ten eerste schuurt burgerparticipatie soms met een focus op het algemeen belang. Overheden dienen inspanningen te leveren om ook moeilijker bereikbare doelgroepen te betrekken, al dan niet aan de hand van laagdrempelige participatievormen. Daarnaast kan het nuttig zijn een dubbele vertaalslag te maken. Van projectmatig naar procesmatig beleid, waar falen even leerrijk is als succes. En van korte termijn naar lange termijn effecten op relaties, capaciteiten en beslissingen.

3 • PRAKTISCH INSPIRATIEKADER

Met dit praktisch deel van deze publicatie proberen we overheden te inspireren bij het opzetten van participatieprocessen aan de hand van een aantal overkoepelende 'tips en tricks', en concrete praktijkvoorbeelden.

We hebben lang nagedacht over hoe we lokale veiligheidsactoren best kunnen helpen bij het praktisch opzetten van een participatieproces. In de beginfase van het onderzoek dachten we aan een stappenplan waarop lokale overheden zich zouden kunnen beroepen om participatieprocessen op te zetten. Helaas bleek het tot nog toe, op basis van onze beschikbare middelen en de gebruikte methodologie, de literatuurstudie en kwalitatieve interviews, moeilijk om dergelijk stappenplan te ontwikkelen. Evaluatie van lokale initiatieven blijft sowieso een pijnpunt, uit de beschikbare informatie is vaak moeilijk op te maken wat wel of niet heeft gewerkt. De projecten waarover respondenten aan de hand van kwalitatieve interviews werden bevraagd waren te uiteenlopend om op basis hiervan een gestandaardiseerd stappenplan uit te werken. Ook in andere praktijkdocumenten wordt vaak gewerkt met inspirerende voorbeelden eerder dan een concrete 'gids', net omdat het proces van beleidsparticipatie zo moeilijk te voorspellen is, en zo afhankelijk van verschillende (lokale) (f)actoren. Participatie is maatwerk en laat zich moeilijk in vaste modellen gieten. Verloof (2018), in haar analyse van hoe overheden omgaan met lokaal conflict geeft zelfs aan dat een stappenplan niet bestaat. Er

zullen immers altijd onverwachte elementen opduiken die het proces in de war sturen. Ze heeft het over het belang van een ingesteldheid, een openheid voor 'leren in actie', eerder dan een stappenplan. Ook andere (Nederlandse) auteurs verwijzen met andere termen naar deze ingesteldheid van 'meebewegen met burgers', als 'participatiejudo' (Lam & Kop, 2020), of 'crafting' (van der Land & van Stokkom, 2015).

We kunnen wel reeds een aantal overkoepelende tips of participatieprincipes meegeven, die zowel in de literatuur als uit onze interviews doorschemeren als elementen van dergelijke ingesteldheid. In dit 'praktisch' deel van deze publicatie staan we dus eerst even stil bij die overkoepelende factoren, die succes of falen van participatieprocessen (mee) kunnen bepalen. Daarna overlopen we heel concreet een aantal inspirerende praktijken. We hopen de praktische tips op basis van de volgende fase binnen het onderzoek concreter uit te werken. Net als participatie dus, een 'work in progress'.

1 •• Overkoepelende Tips & Tricks

Hieronder overlopen we aan de hand van vier algemene suggesties een aantal principes waarmee bij alle participatieprocessen, ongeacht de context, rekening moet worden gehouden.

1.1. ••• Verhelder de doelstelling en identificeer geschikte participatievorm(en)

Eerst en vooral dienen overheidsactoren de doelstelling van een participatieproces duidelijk uit te denken en te concretiseren. Het is nutteloos en zelfs contraproductief om een participatieproces te organiseren louter omdat een bepaalde

methodiek interessant lijkt, of om bv. te kunnen aantonen dat er 'participatie' is geweest voor een bepaalde beslissing. Vooral bij de beleidsvorming lijken inspraakmomenten of -processen in sommige gevallen eerder voor de vorm georganiseerd, terwijl beslissingen bv. al genomen zijn en burgers eigenlijk geen invloed konden uitoefenen. Dergelijke praktijken worden in de literatuur 'schijnparticipatie' genoemd en kunnen nefast uitvallen voor een lokale overheid, en net draagvlak en vertrouwen ondermijnen. Er dient dus eerst en vooral een **lokale behoefte** te zijn om burgers te betrekken bij het veiligheidsbeleid. Daarbij dient men zich ook af te vragen of de bevolking geïnteresseerd is in de problematiek, en of er nog mogelijkheid is om iets bij te dragen.

#valkuilen – Burgers worden betrokken zonder concrete doelstelling, of zonder na te denken over geschikte participatievormen. Er wordt hen bv. gevraagd mee te praten over een beslissing die eigenlijk al vast ligt.

De behoefte wordt ook best vertaald in een meer **concrete doelstelling**. Er dient met andere woorden goed te worden nagedacht over wat men wil bereiken door het betrekken van burgers, en of dit überhaupt mogelijk is aan de hand van beleidsparticipatie. We denken daarbij aan de hierboven besproken participatiedoelstellingen: een overheid kan burgers betrekken om relaties met burgers te versterken, beslissingen te beïnvloeden of de capaciteiten van burgers zelf te verhogen. Het rechtstreeks aanpakken van onveiligheidsproblemen aan de hand van burgerparticipatie is minder evident, of zeker minder direct aantoonbaar.

Er dient ook goed te worden nagedacht over de **participatievorm** (beleids transparantie, meepraten of meedoen) die het best aansluit bij deze doelstelling; een impulsieve keuze voor een bepaalde vorm of methodiek kan negatief uitvallen. Die keuze is onder meer afhankelijk van een aantal specifieke succesvoorwaarden en risicofactoren, die we in het volgende deel van deze publicatie per participatievorm uitwerken. In de tabel hieronder zetten we die participatievormen af tegen de drie hierboven geïdentificeerde beleidsdoelstellingen. Op die manier willen we overheden richting geven bij het afstemmen van beleidsdoelstelling op vorm van beleidsparticipatie. We werken met '+' en '-' om meer of minder geschikte participatievormen voor bepaalde doelstellingen aan te duiden. Zoals steeds is uiteindelijk 'succes' of 'falen' nog steeds afhankelijk van hoe het proces lokaal wordt geïmplementeerd, en in welke mate er rekening wordt gehouden met de hier besproken principes. Voor de uitwerking van elke participatievorm, aan de hand van concrete voorbeelden, succesvoorwaarden en risicofactoren, verwijzen we naar het volgende deel van deze publicatie.

Om **relaties te versterken** kunnen alle participatievormen in principe worden aangewend. Door transparant te communiceren over het veiligheidsbeleid of activiteiten van veiligheidsdiensten kan vertrouwen in de overheid worden versterkt. Het aanbieden van concrete veiligheidsinformatie krijgt één '+' omdat de invloed op relaties met burgers niet helemaal duidelijk is. Onderzoek suggereert dat het aanbieden van bv. misdaadstatistiek vertrouwen in de overheid kan verhogen (Quinton, 2011). Ook wanneer burgers meepraten bij de beleidsvorming of meedoen aan de beleidsuitvoering blijkt

dit vooral relaties met de overheid te versterken. Tenminste met die burgers die ook actief meepraten en meedoen, en feedback krijgen over wat er met hun inbreng gebeurt. Passief meepraten, inspraak aanbieden, is niet altijd aangewezen om relaties te versterken en krijgt één '+'. Enquêtes bijvoorbeeld, waarover het publiek verder geen feedback krijgt, zullen niet noodzakelijk een invloed hebben op de relatie met de overheid, terwijl een goed opgezet politiecafé dat wel zal doen.

	Relaties versterken	Beslissingen beïnvloeden	Capacity building
Transparantie			
Algemene informatie	++	+	+
Veiligheidsinformatie	+	+	++
Public Relations	++	-	-
Meepraten			
Inspraak	+	++	-
Meebeslissen	++	++	+
Meedoen			
Signaleren	++	-	++
Bemiddelen	++	-	++

Tabel 1: Doelstellingen en geschikte vormen van burgerparticipatie

Om **beslissingen te beïnvloeden** is de meest geschikte methodiek burgers laten meepraten door hen inspraak te geven, of te laten meebeslissen. Ook het aanbieden van informatie krijgt hier een voorzichtige '+' omdat het zien of krijgen van algemene of veiligheidsinformatie burgers kan aanzetten om met de overheid in gesprek te gaan en op die manier het beleid te beïnvloeden. Om **capaciteiten van burgers te versterken**, hen kennis en vaardigheden mee te geven om eigen opvattingen en gedrag te veranderen, kan perfect gebruik gemaakt worden van transparantie. We denken hier vooral aan het aanbieden van specifieke veiligheidsinformatie, zoals preventieadvies. Ook informatie over de veiligheidsdiensten kan capaciteitsversterkend werken, maar eerder onrechtstreeks, door burgers toe te laten melding te maken van problemen. Burgers laten meebeslissen krijgt één '+' omdat bij deze processen vaak nieuwe informatie wordt aangeboden, die hen kan aanzetten hun eigen opinies of gedrag aan te passen. Tenslotte versterkt ook burgers laten meedoen hun capaciteiten om gedrag en attitudes aan te passen.

Checklist

- Is er een lokale behoefte om burgers te betrekken bij het veiligheidsbeleid? Kunnen burgers (nog) iets bijdragen? Is er interesse voor de thematiek bij (bepaalde groepen) burgers?
- Kunnen we die behoefte verder concretiseren in een duidelijke doelstelling, en een geschikte participatievorm vinden om die doelstelling te bereiken?
  - • Willen we relaties met (bepaalde groepen) burgers

versterken? Kunnen we ze bereiken met informatie of communicatie over het beleid of de veiligheidsdiensten, of kunnen ze ook iets bijdragen aan de beleidsvorming of -uitvoering?

- • Willen we burgers betrekken om een beslissing te beïnvloeden? Is er nog ruimte om die beslissing te beïnvloeden? Indien de beslissing eigenlijk al vastligt en er weinig nood is aan input van burgers; kunnen we burgers dan beter betrekken bij de uitvoering van de beslissing? Hen laten meedoen? Of moet er nog worden gecommuniceerd over de genomen beslissing?

- • Willen we de capaciteiten (vaardigheden en kennis) van burgers verhogen om hun opvattingen of gedrag zelf aan te passen? Kunnen we dit bereiken aan de hand van informatie of communicatie, of kunnen burgers ook meedoen bij de uitvoering van een beslissing?

1.2. ••• Ga na of er voldoende draagvlak en materiële middelen zijn

Beleidsparticipatie van burgers is een proces dat niet natuurlijk tot stand komt, maar aanzienlijke inspanningen vereist van de organiserende overheid. Een belangrijke randvoorwaarde voor succesvolle praktijken is dan ook dat er zowel cultureel als structureel draagvlak is binnen de organiserende dienst of organisatie. Structureel gaat het over het voorzien van

#valkuilen - Er zijn geen structurele middelen, vertrouwen in de burger of geloof in het nut van burgerparticipatie.

voldoende middelen, tijd en ruimte om personeel processen van burgerparticipatie te laten begeleiden. De beschikbare middelen dienen ook goed te worden afgewogen tegen mogelijke participatievormen en concretere methodieken. Een brede groep burgers betrekken in de beïnvloeding van beslissingen bijvoorbeeld kan een zeer intensief en duur proces zijn. Ook burgers betrekken rond complexe thema's kan veel extra inspanning vragen. Men kan zich afvragen of doelstellingen ook met andere participatievormen of -methodieken kunnen worden bereikt, bijvoorbeeld door ook digitaal te werken. Of door meer gerichte investeringen te doen om specifieke groepen burgers te bereiken, eerder dan dure inspanningen om een breed publiek te bereiken.

Daarnaast is ook een participatiecultuur belangrijk, openheid voor expertise van de burger en bereidheid om eventueel invloed af te staan. Participatie zonder draagvlak, of waarin burgers gevraagd wordt input te leveren waar beslissingen

al genomen zijn, kan tegengestelde resultaten bekomen. Om cultureel draagvlak te creëren is het noodzakelijk dat er ook intern sprake is van 'participatie', dat personeel voldoende transparant wordt geïnformeerd en gehoord, en eventueel zelf invloed kan uitoefenen op beleidsprioriteiten. Ook intern is dialoog en communicatie, openheid voor andere visies en meningen, dus van cruciaal belang. De mensen die betrokken worden in participatieprocessen dienen voldoende ondersteund te worden, ook in het feit dat participatie een proces van vallen en opstaan is, dat ze fouten mogen maken en niet ontmoedigd geraken door negatieve ervaringen of reacties.

Checklist

- Zijn er voldoende structurele middelen voorhanden, financieel en personeel om de voorziene participatievorm en methodiek uit te werken? Is er voldoende tijd en ruimte? Nodige infrastructuur?
- Dient de participatievorm aangepast aan tijd en middelen? Kunnen we de doelstelling dan nog bereiken?
- Is er cultureel draagvlak? Staat het personeel open voor de visie van burgers? Is er empathie voor en vertrouwen in de mening, kennis en vaardigheden van de burger? Is er bereidheid om invloed af te staan? Is er ruimte voor flexibiliteit, trial-and-error?

1.3. ••• Betrek de juiste mensen

Naast het identificeren van de lokale behoefte, concretiseren van doelstelling en beschikbare middelen moeten ook de

lokale **stakeholders**, die belang ('stake') hebben bij een beslissing of interventie, duidelijker worden afgebakend, zowel intern als extern. Steden en gemeenten hebben natuurlijk reeds zicht op de verschillende actoren en groepen burgers die op hun grondgebied actief zijn. Het kan toch nog nuttig zijn om een stakeholder analyse uit te voeren rond de concrete behoefte of doelstelling. Dit houdt in dat er intern en extern bv. bij partnerorganisaties, bekeken wordt welke departementen of actoren rond complementaire thema's werken of reeds nuttige contacten of projecten hebben en mogelijk een rol kunnen spelen bij het betrekken van burgers. In sommige steden en gemeenten bestaan professionele samenwerkingsverbanden die expliciet gericht zijn op een integrale aanpak van veiligheid of overlast in bv. bepaalde kwetsbare buurten. In die professionele netwerken worden niet noodzakelijk burgers betrokken, maar ze kunnen toch zeer relevant zijn om processen van burgerparticipatie op te zetten. We hebben dan ook een aantal voorbeelden opgenomen in de inspiratiebank (zie 'professionele netwerken' bij 'meedoen').

Naar **burgers** toe dient er, afhankelijk van de doelstelling, te worden nagegaan met welke doelgroepen verbinding dient te worden gezocht, welke burgers belang hebben bij een beslissing, getroffen worden of betrokken zijn bij een bepaalde

#valkuilen – Er wordt slechts een beperkte groep van de burgers die belang hebben bij een problematiek bereikt. Of er wordt net een te grote groep burgers betrokken waardoor het proces onoverzichtelijk wordt. De relatie met (een groep) burgers is afhankelijk van één persoon binnen de gemeenschap/ organisatie.

problematiek. Een belangrijke vraag hierbij is of het een breed publiek (bv. volledige buurt of stad) of eerder een specifieke doelgroep of segment van de bevolking (bv. jongeren, ouderen, slachtoffers, daders...) betreft.

Indien een **breed publiek** geraakt wordt en ook dient te worden bereikt kan dit veel tijd en middelen vergen, maar aandacht voor voldoende diversiteit is zeer belangrijk. Indien bepaalde groepen niet worden bereikt kan dit nefast zijn voor een communicatiestrategie of beleidsbeslissing. Voor de beleidsvorming kan het zelfs belangrijk zijn een representatief deel van de doelgroep te bereiken (zie hierover ook 'meepraten'). Om verschillende doelgroepen, uit verschillende segmenten van de samenleving, te bereiken is het vooral belangrijk een combinatie van verschillende participatiestrategieën te gebruiken, gericht op de noden, belangen, waarden en normen van verschillende groepen. Het kan helpen om mensen persoonlijk aan te spreken, of te werken met sleutelfiguren.

Om **specifieke doelgroepen** te bereiken kan het lokale middenveld een belangrijke rol spelen. Het is algemeen bekend dat bepaalde subgroepen in de samenleving vaak niet of nauwelijks betrokken zijn bij beleidsparticipatie. Het betreft hier bijvoorbeeld mensen in armoede, laaggeschoolden, kansarmen, ouderen, mensen met een migratieachtergrond, thuislozen, minder mobiele personen, etc. Het kan nuttig zijn extra inspanningen te doen om ook dergelijke doelgroepen te betrekken en op die manier relaties te versterken, beslissingen te verrijken of hun capaciteiten te versterken (zie concrete tips in de tekstbox). Verenigingen en organisaties (bv.

jongeren, cultureel, godsdienstig etc.) kunnen een belangrijk ingangspunt (zogenaamde 'gatekeepers' of **sleutelfiguren**) zijn om contacten te leggen met een bepaalde doelgroep of gemeenschap. Relaties met dergelijke sleutelfiguren zijn belangrijk voor toegang tot diverse gemeenschappen, en worden waar mogelijk goed onderhouden.

*Overheden ondervinden vaak moeilijkheden om **kwetsbare doelgroepen** te betrekken bij het veiligheidsbeleid. De manier waarop overheden hierop kunnen inspelen is onderwerp van de volgende fase in ons onderzoek. Loyens en Van de Walle (2006, p.10-11) geven reeds een aantal concrete tips mee om doelgroepen met 'minder behartigde belangen' te bereiken:*

- Deze doelgroepen moeten vaak nog meer gemotiveerd worden voor beleidsparticipatie, omdat zij vaak andere problemen aan hun hoofd hebben. Door duidelijk aan te geven wat het voordeel voor hen is en te wijzen op het belang van hun inbreng kan men hen toch stimuleren tot deelname.*
- Via traditionele communicatiekanalen worden dergelijke groepen weinig bereikt. Daarom is er nood aan een aangepaste wervingsstrategie, bijvoorbeeld via bestaande groepen of organisaties (sleutelfiguren die letterlijk en figuurlijk dezelfde 'taal' spreken) of informeel, persoonlijk contact.*
- Op basis van negatieve ervaringen in het verleden hebben deze doelgroepen vaak geleerd dat hun mening er toch niet*

toe doet. Dit vormt een hoge drempel voor beleidsparticipatie. Het is hierbij vooral belangrijk om de doelgroep ernstig te nemen en duidelijk te maken dat hun inbreng wel waardevol is.

- Het is bij deze groepen nog belangrijker om participatie te organiseren rond een thema dat aansluit op de concrete leefwereld. Het is belangrijk om hierbij te vertrekken vanuit het referentiekader van het doelpubliek.*
- Houd steeds rekening met intellectuele drempels door de doelgroep niet te laten verdrinken in een 'overload' aan informatie en geen technisch of moeilijk taalgebruik te hanteren. Het aanwenden van 'gewone mensentaal' in plaats van jargon of abstract taalgebruik is bij hen nog belangrijker dan bij andere groepen.*
- Participatie wordt bij voorkeur georganiseerd in een vertrouwde omgeving en in aanwezigheid van een vertrouwde begeleider. Een andere locatie of vreemden kunnen immers bedreigend overkomen.*
- Bij deze doelgroepen moet men – in vergelijking met het brede publiek – doorgaans langer op voorhand beginnen met participatie, omdat ze meer tijd nodig hebben om hun inbreng te doen.*

Om burgers zoveel mogelijk aan te sporen deel te nemen aan een proces is het belangrijk ook het concrete belang dat zij bij het thema hebben te expliciteren. Vertrekken van dit belang, en de leefwereld van de doelgroep, kan de kans dat zij zich aangesproken voelen en effectief participeren sterk verhogen. Bovendien is het ook interessant **van bij de start zo participatief mogelijk te werken**; de doelgroep van bij het begin mee te nemen in het ontwikkelen van participatieprocessen of concrete initiatieven. We denken bijvoorbeeld aan preventiestrategieën en wijkwandelingen georganiseerd door jongeren zelf. Of aan het betrekken van doelgroepen die deel uitmaken of hebben gemaakt van het probleem in de oplossing ervan, bijvoorbeeld de pleinpatrons, credible messengers, violence interrupters en herstelgerichte dialogogroepen.

Het is zeer belangrijk voldoende tijd te besteden aan het betrekken van de juiste mensen, niet enkel qua doelgroep en diversiteit, maar ook naar **aantallen** toe. Te veel mensen betrekken kan het proces onnodig compliceren. Te weinig mensen betrekken bij een beslissing bijvoorbeeld kan (achteraf) leiden tot conflict en verzet tegen die beslissing. Ook burgers die mogelijk tegen een idee gekant zijn dienen de kans te krijgen deel te nemen aan een participatieproces. Indien men echter veel tegenkanting verwacht kan het beter zijn gericht te communiceren of beperkte mogelijkheden tot inspraak aan te bieden, en 'gesegmenteerde' participatie te organiseren. Dit houdt in dat men segmenten van de totale doelgroep of bevolking apart tracht te bereiken (zie ook 'meepraten').

Burgerparticipatie is vaak afhankelijk van geëngageerde en

gemotiveerde burgers, maar een te grote afhankelijkheid van die individuen kan ook een valkuil zijn. Een proces kan vatbaar zijn voor turnover wanneer die individuen interesse verliezen of vertrekken. Indien mogelijk dient te worden ingezet op contacten met verschillende individuen binnen bepaalde doelgroepen of gemeenschappen alsook een goede balans gevonden worden tussen ruimte voor initiatief en overdreven regelgeving. Ook binnen de organisatie is het zeer belangrijk de juiste mensen te betrekken, die openstaan voor dialoog met en input van de burger.

Checklist

- Wie zijn de belangrijkste interne stakeholders binnen de organisatie? En bij andere diensten, organisaties of het maatschappelijk middenveld? Welke projecten of contacten hebben zij met burgers die nuttig kunnen zijn voor het participatieproces? Welke interne en externe actoren kunnen betrokken worden bij het proces, zonder het onoverzichtelijk of onbeheersbaar te maken?

- Met welke burgers wordt verbinding gezocht? Welke burgers worden geraakt door een problematiek of hebben belang bij een beslissing? Welke burgers liggen aan de basis van een probleem? Hoe kunnen we deze burgers bereiken of betrekken?
  - • Is dit een breed publiek, bijvoorbeeld een buurt, wijk of zelfs de hele stad of gemeente?
    - • • Hoe kunnen we een representatieve of minstens diverse groep bereiken of betrekken? Welke verschillende strategieën kunnen we gebruiken om verschillende doelgroepen aan te spreken? Kunnen we burgers persoonlijk contacteren?
  - • Is het eerder een specifieke doelgroep?

- • • Kennen we mensen, interessante 'gatekeepers' of sleutelfiguren binnen die doelgroep? Hoe kunnen we relaties met hen aangaan en onderhouden?
- • Welk belang hebben deze burgers precies? Kunnen we dit belang in de verf zetten om die doelgroep zoveel mogelijk te betrekken? Kunnen we hen van bij de start betrekken om hun belangen mee te nemen?
- Hoeveel burgers kunnen we betrekken zonder het proces onoverzichtelijk te maken? Verwachten we veel tegenkanting? Organiseren we dan beter gerichte participatiemomenten? Hoe kunnen we burgers doorheen het proces blijven motiveren?

1.4. ••• Manage onderlinge verwachtingen en communiceer eerlijk en transparant doorheen het proces

Eens de doelstelling, middelen, stakeholders en doelgroepen geïdentificeerd kan het participatieproces verder vorm krijgen. Doelstellingen, verwachtingen en concrete modaliteiten van het proces kunnen dan verder worden verfijnd. Het is van cruciaal belang de **verwachtingen** van verschillende stakeholders van bij de start **op elkaar af te stemmen**. Inhoudelijk, maar ook naar het proces toe dienen duidelijke afspraken te worden gemaakt over wat de verwachtingen en doelstellingen zijn, hoe ernaar toe gewerkt en over gecommuniceerd zal worden en welke rol verschillende actoren zullen spelen. Indien burgers slechts een beperkte rol kunnen spelen dient dit duidelijk te worden gecommuniceerd. Verder dienen ook de nodige praktische afspraken te worden gemaakt naar bv. taal, locaties, tijdstippen van participatie... Hierbij wordt ook best zoveel mogelijk rekening gehouden met doelgroepen.

Het is eveneens zeer belangrijk dat verwachtingen, zowel van burgers als overheden, en doelstellingen van het proces realistisch zijn. Zoals hierboven besproken is het oplossen van veiligheidsproblemen niet altijd een direct haalbare doelstelling, en zou eerder moeten worden ingezet op het versterken van relaties, het beïnvloeden van beslissingen, of het verhogen van de capaciteit van burgers om zelf gedrag aan te passen en oplossingen te bedenken. Bovendien is de weg naar die doelstellingen niet altijd rechtlijnig, er moet ruimte zijn voor trial-and-error en flexibiliteit. Het kan nuttig zijn, vooral voor overheidsactoren, om verwachtingen naar efficiëntie toe bij te stellen, en eventueel na te denken over hoe een impact op relaties of beslissingen in kaart kan worden gebracht en gecommuniceerd. Er dient een zekere openheid te zijn voor verandering, vallen en opstaan, het uitproberen van verschillende methodieken en strategieën, inclusief falen. Ook falen impliceert lessen over wat in de toekomst beter kan werken in een bepaalde context. Een focus op het proces, in kaart brengen wat goed en minder goed verloopt, is zeer belangrijk om die lessen te kunnen trekken. Waar mogelijk wordt dan ook samen met betrokken actoren gereflecteerd over doelstellingen/impact en hoe die te monitoren en bij te sturen. Het is dus belangrijk om een **evaluatiestrategie** en -criteria op te stellen, opdat de nodige lessen kunnen worden geleerd.

#valkuilen - Burgers hebben andere verwachtingen dan lokale overheden, of worden niet geïnformeerd over wat er met hun input gebeurt. Overheden of burgers verwachten directe resultaten. Er wordt niet eerlijk en transparant gecommuniceerd

“Kwaliteitsvolle participatie heeft veel te maken met kwaliteit van communicatie: geloofwaardig, correct, tijdig, eerlijk, gemeend, keuzes motiveren en criteria aangeven die tot keuzes leiden. ... Als mensen op die manier ernstig genomen worden en correct behandeld door de overheid dan begrijpen mensen ook dat keuzes nodig zijn, dat niet alles kan en dat belangen moeten gewogen worden. Communicatie is geen speelgoed voor marketing, het is de essentie van het participatiebeleid.”
(De Rynck en Dezeure, 2009)

Cruciaal in het managen van verwachtingen van burgers is **eerlijke, transparante communicatie** en het voorzien van **feedback**. Verschillende auteurs wijzen erop dat participatieprocessen staan of vallen met eerlijke, betrouwbare, concrete, relevante en tijdige communicatie, die voldoende verstaanbaar is

(in ‘gewone mensentaal’) (Loyens & Van de Walle, 2006). Indien burgers niet worden geïnformeerd over wat er met hun input (bv meldingen in buurtinformatienetwerken) gebeurt, geraken ze vlug gedesillustreerd en kan een participatieproces net slechtere relaties en wantrouwen in de hand werken. Hier dienen ook afspraken over te worden gemaakt, en een gepaste balans gezocht tussen te veel of te weinig communiceren.

Checklist

- Welke **verwachtingen** hebben verschillende (interne en externe) stakeholders? Zijn ze realistisch? Zijn ze flexibel? Is er ruimte voor trial-and-error? Dienen de doelstellingen of verwachtingen te worden bijgestuurd of aangepast? Welke timing voorzien we om doelstellingen te bereiken? Welke praktische afspraken worden gemaakt in verband met locaties, timing, tempo...?

- Welke input wordt wanneer verwacht van verschillende actoren? Welke rol zullen ze spelen? Welke afspraken worden hierover gemaakt? Wie maakt er uiteindelijke beslissingen? Welke ruimte is er voor wisselwerking en feedback?
- Op welke manier zal er doorheen het proces **gecommuniceerd** worden? Hoe wordt **feedback** georganiseerd; hoe worden burgers geïnformeerd over wat er met hun bijdrage gebeurt?
- Wanneer is het proces succesvol? Hoe kan impact op relaties / capaciteiten / beslissingen in kaart gebracht en **geëvalueerd** worden? Welke indicatoren en criteria zullen hiervoor worden gebruikt? Op welke termijn(en) zal er worden geëvalueerd?

2 •• Praktijkvoorbeelden

In wat volgt overlopen we een aantal interessante praktijkvoorbeelden van burgerparticipatie in lokale veiligheid uit verschillende steden en gemeenten in binnen- en buitenland. We hebben de praktijken geordend naar vorm van beleidsparticipatie, en maken hierin nog een aantal verdere onderverdelingen. We herinneren de lezer eraan dat we geen hiërarchisch onderscheid maken, en dat de ene vorm van participatie niet noodzakelijk beter of effectiever is dan de andere. Veel hangt af van hoe het proces in de lokale context wordt geïmplementeerd, en of daarbij rekening wordt gehouden met de hierboven beschreven principes. Er bestaat geen 'one-size-fits-all' wat betreft burgerparticipatie. Deze publicatie en bijhorende inspiratiebank bevatten een aantal bestaande praktijken en methodieken die niet zonder meer kunnen worden overgenomen in andere steden en gemeenten. Ze dienen te worden verfijnd rekening houdend met lokaal aanwezige middelen, partners en actoren. De concrete processen, initiatieven en methodieken worden hier enkel met naam opgelijst. Meer uitleg over elk voorbeeld is te vinden in de bijhorende inspiratiebank op de onderzoekswebsite, waar ook alternatieve classificaties gemaakt kunnen worden, bijvoorbeeld naar doelstelling, doelgroep en problematiek.

2.1. ••• Transparantie

Wat & hoe

Beleids transparantie betreft het aanbieden van informatie en gerichte communicatie over het beleid. Veiligheidsactoren kunnen burgers via verschillende kanalen informeren over uiteenlopende onderwerpen. We maken hieronder een onderscheid naar inhoud en kanaal van communicatie. Waar een verschillende inhoud vooral verschillende doelstellingen bereikt, bereiken verschillende kanalen eerder andere doelgroepen. Inhoudelijk kunnen actoren informeren of communiceren over algemene, veiligheids-, alsook 'public relations'-gerelateerde thema's. Transparantie over het beleid kan via algemene kanalen naar een 'breed' publiek, maar ook actief outreachend naar specifieke buurten of doelgroepen gericht worden (zie voorbeelden hieronder).

De grens met andere vormen van participatie is soms vaag, gezien via deze kanalen vaak ook in interactie wordt gegaan met burgers. Ze kunnen dus ook worden gebruikt om burgers te laten meepraten of meedoen, bv. wanneer via de website ook melding gemaakt kan worden, of wanneer een bericht op sociale media of een infoavond aanzet tot dialoog.

Voor- en nadelen

Transparantie wordt niet altijd als een vorm van burgerparticipatie gezien omdat burgers hierin vaak geen actieve rol spelen. Toch worden burgers door openheid over het beleid op een min of meer laagdrempelige manier

geïnformeerd, en kunnen ze door gerichte communicatie bv. worden aangezet tot actievere betrokkenheid zoals het stellen van preventiegedrag, het melden van bepaalde verdachte situaties of feiten, alsook meedoen met, of meepraten over, het beleid. Transparantie kan dus capaciteitsverhogend werken, i.e. burgers uitrusten met de nodige kennis en vaardigheden om zelf hun gedrag aan te passen. Bovendien blijkt uit verschillende studies ook dat transparantie over het beleid het vertrouwen in de overheid kan bevorderen, en dus relaties kan versterken.

Communiceren via verschillende kanalen kan echter ook hoge(re) verwachtingen bij burgers genereren. Sommige politiezones ervaren bv. dat burgers meldingen van verdachte feiten of misdrijven doen via sociale media in plaats van gevestigde kanalen. Het is belangrijk duidelijk te maken (bv. met automatisch ingestelde antwoorden) dat dergelijke communicatiekanalen niet continu worden gemonitord, en te verwijzen naar (nood)nummers voor (dringende) meldingen.

Het aanbieden van online communicatie en mogelijkheid tot interactie kan drempelverlagend werken en een groot publiek bereiken met relatief weinig tijdsinvestering. Niettemin moeten overheden zich er van bewust zijn dat niet iedereen online te vinden is, en dat vooral de meest kwetsbare groepen ook hier moeilijker bereikt worden. In de literatuur heeft men het hier over de digitale kloof. Volgens Eurostat heeft bijna 1 op 10 (9%)

van de Belgische huishoudens geen internetverbinding thuis. Dit zijn vaak ouderen, maar ook gezinnen die in armoede leven.

Succesvoorwaarden

Elk communicatiekanaal heeft zijn specifiek publiek, en zal nooit alle doelgroepen bereiken. Het is belangrijk om verschillende communicatiekanalen en -strategieën te gebruiken die aangepast zijn aan verschillende doelgroepen. Een stad of gemeente kan best inschatten welke groepen burgers aangesproken dienen te worden en welke communicatiekanalen zij verkiezen. Algemeen geldt dat informatie zo laagdrempelig, eenduidig en beknopt mogelijk dient te worden aangeboden. Het is belangrijk geloofwaardig, correct, eerlijk en voldoende verstaanbaar ('in mensentaal') te communiceren. Ook de stijl van communicatie kan een verschil maken, een informele stijl genereert bijvoorbeeld meer interactie. Er kan voor anderstaligen met meerdere talen, maar ook symbolen of cartoons worden gewerkt.

Risicofactoren

Sociale media, en de inherente mogelijkheid tot interactie die eraan verbonden is, bieden veel voordelen naar bereik en laagdrempelige communicatie toe, maar anonimiteit kan ook extreme of negatieve reacties oproepen. Vooral op Twitter en Facebook worden overheden vaak geconfronteerd met zeer negatieve commentaren en reacties. In plaats van die reacties te negeren, kan het nuttig zijn via persoonlijke berichten met betrokken personen in dialoog te gaan, of zelfs een fysiek gesprek op te zetten. Sommige actoren hebben hier positieve ervaringen mee, en konden beheerders van facebookgroepen zelfs overtuigen positieve berichtgeving te delen.

Bepaalde thematieken zijn minder geschikt om breed te communiceren. Zo kan het interessanter zijn om doelgericht eerder dan breed te communiceren over gevoelige thema's en beslissingen.

Benodigheden

Personeel dat een communicatieopleiding of -training heeft gevolgd.

Meer informatie

- Het Nederlandse CCV liet onderzoek voeren naar hoe burgemeesters online de orde handhaven en met moeilijke situaties omgaan. In het onderzoeksrapport 'Niet bevoegd, wel verantwoordelijk' (zie Westers et al., 2020) worden een groot aantal interessante voorbeelden en praktijken aangeboden.

- Het agentschap integratie & inburgering biedt op haar website concrete tips voor communicatie met kwetsbare groepen met een migratieachtergrond:

<https://integratie-inburgering.be/nl/kwetsbare-groepen-met-een-migratieachtergrond-bereiken>

- Het Socialemediaburo, alsook de Nederlandse Politieacademie bieden op hun respectievelijke websites handige tips aan voor het gebruik van sociale media door veiligheidspersoneel:

<https://socialemediaburo.be/>

<https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/social-media/social-media-beleid-2020.pdf>

Voorbeelden

Naar inhoud	
<p>Algemene informatie</p> <p>Doelstelling: Relaties versterken</p>	<p>Lokale veiligheidsactoren kunnen burgers informeren over het lokaal veiligheidsbeleid en de werking van de veiligheidsdiensten. Hieronder vallen bijvoorbeeld verslagen van de politieraad of politiecollege, zonale veiligheidsplannen en cijfers of statistieken betreffende de werking van de veiligheidsdiensten. Ook bepaalde gebeurtenissen binnen de dienst zoals informatie over nieuwe medewerkers, of belangrijke beslissingen (die al dan niet aan de hand van een participatieproces werden genomen) vallen hieronder.</p> <p>Dergelijke informatie kan relatieversterkend werken, het vertrouwen in de overheid bevorderen.</p>
<p>Veiligheidsgerelateerde informatie</p> <p>Doelstelling: Capacity building</p>	<p>Daarnaast kunnen burgers ook gericht geïnformeerd worden over veiligheidsfenomenen, opsporing of handhaving. Het gaat hier bijvoorbeeld over preventietips en -advies, waarschuwingen voor (nieuwe) veiligheidsfenomenen, misdadaadstatistieken, verzoeken om informatie van het publiek, aankondigingen van vermiste personen of op til zijnde verkeersacties. Hierbij wordt vaak actie verwacht van burgers, hetzij preventief, of reactief. Dit type informatie werkt vooral capaciteitsversterkend, door burgers aan te zetten tot het nemen van preventiemaatregelen of aanleveren van informatie.</p> <p>We staan hier even stil bij het aanbieden van misdadaadstatistieken omdat veiligheidsactoren soms gemengde gevoelens hebben over het delen van die statistieken, zeker wanneer die angst bij het publiek kunnen genereren, of misbruikt kunnen worden door minder goedbedoelende burgers. In de Angelsaksische cultuur is transparantie meer ingeburgerd. Engelse en Amerikaanse steden bieden bijvoorbeeld vaak 'misdadaadobservatoria' aan (zie voorbeelden verder), maar ook in Nederland kan de burger misdadaadstatistieken op buurtniveau raadplegen. Er bestaat weinig evidentie voor de negatieve impact van het aanbieden van dergelijke informatie, de weinige studies die de impact ervan onderzochten vinden eerder een positieve invloed op vertrouwen in veiligheidsdiensten en zelfs percepties van de buurt (Quinton, 2011). Ook het niet delen van informatie kan aanleiding geven tot wantrouwen en misbruik.</p>
<p>PR - Public Relations</p> <p>Doelstelling: Relaties versterken</p>	<p>Veiligheidsactoren kunnen burgers ook informeren over evenementen en interacties met het publiek, om het imago van de organisatie te bevorderen, of promotie te maken voor bepaalde evenementen.</p> <p>Dergelijke informatie werkt ook relatieversterkend en kan burgers aansporen om deel te nemen aan initiatieven of evenementen.</p>

Naar communicatiekanaal

<p>Website</p> <p>Doelgroep: Breed publiek / internetgebruikers</p>	<p>Lokale veiligheidsactoren gebruiken hun website vooral om algemene informatie aan te bieden. De meeste politiezones bieden er bijvoorbeeld hun zonaal veiligheidsplan op aan. Sommige gemeentes en politiezones bieden de mogelijkheid om online afspraken te maken, en zelfs aangifte te doen (zie 'signaleren'), wat drempelverlagend kan werken. Websites bieden enorm veel mogelijkheden tot transparantie, door bv. (oude) documenten en beslissingsadviezen online aan te bieden.</p> <p>De federale politie biedt veiligheidsstatistieken aan, die op het niveau van de politiezone kunnen worden opgevraagd en geanalyseerd. In sommige landen spreekt men van misdaad- of veiligheidsobservatoria. Vaak wordt hier ook met kaarten gewerkt waarop burgers criminaliteitsstatistieken in hun buurt of stad kunnen raadplegen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chicago violence reduction & sentiment dashboard • Police.uk • Politie.nl • Leeds crime & community safety observatory • Rotterdam Wijkprofiel <p>Er bestaan ook specifieke websites die informeren over bepaalde thema's, of zelfs e-learning trajecten aanbieden zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cybercrime (Safeonweb, Wat Wat, Ik beslis, MKB Echt/Nep) • Eigendomsriminaliteit (BeSafe@home, Maak-het-ze-niet-te-makkelijk) • Fysieke veiligheid/ noodsituaties (risico-info.be, seveso.be, rode kruis app, mijn noodplan.be, L-CRIB) • Terrorisme (Action Counters Terrorism e-learning)
<p>Infokrant/blad</p> <p>Doelgroep: Alle inwoners / geregistreerde gebruikers</p>	<p>Gemeentelijke actoren en sommige politiezones hebben ook hun eigen infokrant, -blad of nieuwsbrief, die fysiek en/of online wordt verstuurd naar burgers. Er kan op die manier zowel algemene als veiligheidsgerelateerde informatie en preventieadvies worden verschaft. Ook public relations, reclame voor evenementen of campagnemateriaal (flyers, folders, posters...) kan fysiek of digitaal worden aangeboden.</p>
<p>Sociale media</p> <p>Doelgroep: Afhankelijk van platform</p>	<p>Lokale veiligheidsactoren hebben vaak eigen kanalen op de meest gebruikte sociale media zoals Facebook, Twitter, Instagram, en in mindere mate YouTube, Pinterest en Tiktok. Ze fungeren hier als betrouwbare en geverifieerde bronnen, in de veelheid van informatie die op de burger afkomt.</p>

	<p>De mate waarin men via sociale media communiceert verschilt sterk. Sommige politiezones voorzien hier ook een 'digitaal spreekuur' of zelfs een 'digitale wijkagent', die op regelmatige tijdstippen beschikbaar is voor vragen en advies. In sommige gevallen gaat de digitale wijkagent proactief in dialoog met groepen op sociale media. In Nederland zijn ook Politievloggers actief.</p>
<p>Community outreach</p> <p>Doelgroep: Breed publiek/ Specifieke doelgroepen</p>	<p>Er bestaan verschillende methodieken om burgers te bereiken die het gemeentelijk infoblad niet lezen, of minder op sociale media te vinden zijn. De vorm is hier afhankelijk van de doelgroep:</p> <p>Buurt/gemeente:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agent Bijt Hond • Coffee-with-a-cop • Data walks • Infoavonden / Home party • Mobiele wijktafel • Pop-up politiebureau (PUP) • Rent-a-Cop/ Rent-a-BOA • Veiligheidsbeurs <p>Jongeren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Briljant • Mentor/peterschap in scholen • Promeneurs du net • Second Wave • Sport en spel, e.g. Futsal Chabbab • Zo Geflikt <p>Senioren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brochures • Huis-aan-huis advies
<p>Participatieve preventiecampagnes</p> <p>Doelgroep: Specifieke doelgroepen</p>	<p>Er bestaan ook zeer interessante methodieken waar doelgroepen zelf betrokken worden om burgers te bereiken die het gemeentelijk infoblad niet lezen, of minder op sociale media te vinden zijn. Het betrekken van de doelgroep versterkt de inhoud en reikwijdte van het advies door het direct relevant te maken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participatief theater • Jongerengeleide wandelingen, bv. Youth-Led Tours, Walk not Patrol • Storytelling, bv. Digital Me

<p>Trainingsprogramma's</p> <p>Doelgroep: Breed publiek</p>	<p>Trainingsprogramma's zijn minder vrijblijvend dan andere vormen van transparantie. Ze zijn gericht op een breed publiek, maar trekken vaak meer gemotiveerde of geïnteresseerde burgers aan. Ze worden in de VS vaak gebruikt om burgers te informeren over de structuur en werking van de politie. In Nederland, en recent ook België, kunnen we de Politiekids ook zien als een vorm van 'politieacademie'.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Citizen's Police Academy • Politiekids
<p>Serious games (gamification)</p> <p>Doelgroep: Breed publiek/ Kinderen/ Jongeren</p>	<p>Gamification wordt recent vaak gebruikt om veiligheidsinformatie of preventieadvies op een spelende manier over te brengen, kennis en vaardigheden te versterken (capacity building) en aan te zetten tot gedragsverandering. De spelcomponent zou actief leren bevorderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bad News • Eenheid75 • Hackshield • Newscraft • Ondermijningsapp • Operatie Proper • Politiebril • VIK
<p>Bestaande buurtnetwerken, meldingsapplicaties en/of overlegplatformen</p> <p>Doelgroep: Breed publiek/ Specifieke doelgroepen</p>	<p>Be-alert is het enige meldingsplatform dat enkel wordt gebruikt voor top-down transparantie over noodsituaties. Andere platformen waarin burgers gevraagd wordt om actiever te participeren (en die onder 'meepraten' of 'meedoen' worden besproken) hebben vaak een dubbele doelstelling. Naast burgers laten meepraten of meedoen worden ze namelijk ook vaak gebruikt om te informeren. Dergelijke platformen waarbij burgers al periodiek (bv. het politiecafé), of meer gestructureerd (bv. buurtinformatienetwerken, verschillende applicaties) bij het beleid betrokken worden kunnen ook worden gebruikt om leden of specifieke doelgroepen preventieadvies te geven of te informeren over nieuwe criminaliteitsfenomenen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Be- alert.

2.2. ••• Meepraten

Wat & hoe

Naast informeren en communiceren over veiligheidsbeleid kunnen overheden burgers ook actiever betrekken in de beleidsvorming. Dit kan o.a. door naar ze te luisteren bij de opmaak van de beleidsagenda of diagnose van lokale problemen, het invullen en vastleggen van beleidsprioriteiten, het bedenken van strategieën om concrete problemen aan te pakken en beleidsinitiatieven te evalueren. Er bestaan verschillende mooie voorbeelden van platformen die overheden aanbieden om met burgers in dialoog te gaan rond algemene beleidsprioriteiten, lokale veiligheidsproblematieken of de prioriteiten en werking van bepaalde diensten. Een belangrijk onderscheid bij deze methodieken is of burgers enkel gevraagd wordt input te geven, bv. bij de diagnostiek van veiligheidsproblemen, waarna een beslissing door overheidsactoren wordt genomen, of ze ook effectief kunnen meebeslissen en dus met hun bijdrage het beleid nog kunnen sturen. We maken hieronder respectievelijk een onderscheid tussen 'inspraak' en 'meebeslissen'.

Ook hier is de grens met 'transparantie' en 'meedoen' vaag. De hieronder beschreven methodieken kunnen bijvoorbeeld ook gebruikt worden om burgers te informeren en met hen te communiceren. Wanneer burgers effectief kunnen meebeslissen over de aanpak van problemen en die ten uitvoer brengen a.d.h.v. actieonderzoek bijvoorbeeld, 'doen'

ze de facto ook mee. Een belangrijk verschil met 'meedoen' bij de hier gebruikte classificatie is dat de hieronder beschreven methodieken vaak eerder deel uitmaken van eenmalige of periodieke processen, bijvoorbeeld bij de voorbereiding van nieuwe veiligheidsplannen, of het uitdenken van concrete acties naar aanleiding van een bepaald probleem. De methodieken gecategoriseerd onder 'meedoen' betreffen vaak langdurige, gestructureerde en geformaliseerde samenwerkingsverbanden.

Voor- en nadelen

Burgers laten meepraten kan het beleid sterk verrijken, door perspectieven mee te nemen waar overheden minder voeling mee hebben, alsook het draagvlak voor beslissingen vergroten. Het kan de relatie met de burger versterken, maar ook net verzwakken indien bv. geen feedback wordt gegeven over wat er met input gebeurt. Als burgers effectief kunnen meebeslissen over de aanpak van lokale problemen kan dit ook capaciteitsversterkend werken. Dergelijke processen kunnen echter veel tijd en inspanning vragen, zeker als diverse groepen burgers bereikt dienen te worden.

Burgers worden niet vaak betrokken bij de evaluatie van beleid, het kan nuttig zijn specifiek aandacht te besteden aan het betrekken van burgers bij het evalueren van beleidsinitiatieven.

Succesvoorwaarden

Burgers laten meepraten over beleidsbeslissingen is enkel nuttig indien er nog ruimte is om die beslissing te beïnvloeden.

Loyens en Van de Walle (2006) baseren zich op het 'beslissingsmodel van publieke betrokkenheid' van Thomas om drie factoren te onderscheiden die mee bepalen hoe relevant burgers laten meepraten is. Naarmate (a) minder informatie beschikbaar is om een kwaliteitsvolle beslissing te nemen, (b) oplossingsmogelijkheden nog ter discussie staan en (c) nood aan publieke aanvaarding van een beslissing hoog is neemt de nood aan burgerparticipatie toe. Indien overheden daarentegen reeds over voldoende informatie beschikken, oplossingsmogelijkheden niet meer ter discussie staan en er weinig nood is aan publieke aanvaarding, is een autonome beslissing meer aangewezen dan burgerparticipatie.

Verwachtingsmanagement is van cruciaal belang bij deze methodieken. Het is belangrijk op voorhand zeer duidelijk te communiceren tot waar de invloed van burgers kan gaan. Burgers betrekken en dan niets doen met hun input is nefast voor het vertrouwen in de overheid, en leidt steevast tot ontgoocheling en gedemotiveerde burgers. Het is zeer belangrijk altijd ruimte voor feedback te voorzien tijdens een participatieproces. Ook al kunnen bepaalde plannen of ideeën niet worden geïmplementeerd, burgers dienen eerlijk te worden geïnformeerd over wat met hun input zal gebeuren, en ook na afloop van een proces, wat ermee werd gedaan.

Ook een reflectie over de te bereiken doelgroep is zeer belangrijk. Indien een breed publiek bereikt dient te worden, is hier veel aandacht vereist voor het bereiken van diverse, of zelfs representatieve, groepen van de bevolking. Indien men bv. het draagvlak voor een beslissing wil vergroten is het aangewezen een representatief deel van het doelpubliek te bereiken.

Om een representatieve groep burgers te laten meepraten dient men ze op een toevallige manier te selecteren, zodat iedereen evenveel kans maakt om geselecteerd te worden, en herhaaldelijk aan te spreken, om non-respons te beperken. Burgerpanels bijvoorbeeld maken gewoonlijk gebruik van loting, en herhaaldelijke contactname om een zo representatief mogelijk publiek te bereiken. Om nieuwe, originele oplossingen of ideeën te genereren is het bereiken van diverse doelgroepen ook interessant, maar is representativiteit niet noodzakelijk.

Traditionele methodes van 'meepraten' bereiken vaak een specifiek deel van de bevolking, mensen die reeds geïnteresseerd zijn en tijd hebben om te participeren. Het verdient aanbeveling laagdrempeligere technieken te gebruiken, die gericht kunnen worden ingezet, zoals kwalitatieve interviews of focus groepen eerder dan enquêtes. Er kan ook worden geëxperimenteerd met combinaties van digitale en fysieke participatie in beleidsbeslissingen, om zoveel mogelijk mensen te bereiken. Om mensen echt te motiveren deel te nemen kan bijvoorbeeld ook met persoonlijke uitnodigingen worden gewerkt.

Risicofactoren

De belangrijkste risicofactoren op het vlak van meepraten hebben te maken met het bereikte publiek. Indien slechts een beperkte groep wordt bereikt om mee te beslissen, maar een grote groep door de beslissing wordt geraakt, kan dit het draagvlak ondermijnen. Het is goed mogelijk dat genomen beslissingen dan geen rekening houden met moeilijker te bereiken of kwetsbare doelgroepen. Ook slecht verwachtingsmanagement is een risicofactor. Bv. wanneer

burgers wordt voorgespiegeld dat ze een beslissing zullen kunnen beïnvloeden, maar daarvoor eigenlijk geen ruimte is. Zowel in België als Nederland kwamen lokale besturen onder vuur op publieke infomomenten rond asielzoekerscentra die werden verpakt als ‘inspraakmomenten’. Er was echter nog weinig inspraak mogelijk, en het betrof een zeer gevoelig thema dat vooral mensen op de been bracht die het oneens waren met de beslissing.

De mate van mogelijke tegenkanting kan de mate van invloed die aan burgers wordt gegeven mee bepalen. Indien veel tegenkanting wordt verwacht kan een zogenaamde ‘gesegmenteerde raadpleging’ een betere optie zijn. Dit houdt in dat men segmenten van de totale doelgroep of bevolking apart tracht te bereiken in afzonderlijke inspraakmomenten, zoals focus groepen, rondetafelgesprekken of workshops (Loyens & Van de Walle, 2006). Indien binnen de doelgroep zelf veel onenigheid bestaat, is een gezamenlijke raadpleging zoals in een politiecafé soms wel nuttig. Dan worden tegenstellingen binnen de groep snel duidelijk en kunnen mensen de dilemma’s zelfs beter leren begrijpen door erover in discussie te gaan. Ook burgerpanels kunnen hier een goede optie zijn, op voorwaarde dat deelnemende burgers goed worden geïnformeerd. Een groep burgers die een goeie reflectie is van de populatie, met verschillende meningen en ideeën, kan gewogen oplossingen aandragen voor gevoelige of polariserende thema’s.

Benodigheden

Begeleiding door een ervaren onderzoeker, moderator of procesbegeleider.

Meer informatie

- Zie ook 'de juiste mensen betrekken', en concrete tips voor het betrekken van moeilijk bereikbare doelgroepen hierboven
- Van Aerschot gaf in het Cahier Politiestudies rond 'burgerparticipatie' (2011) een zeer uitgebreid en concreet overzicht van de praktische organisatie van een politiecafé. De gebruikte procedure om een diverse groep burgers te betrekken gaat ook op voor andere methodes van 'meepraten'
- Een waaier aan informatie over digitale participatie en burgerbegrotingen in het bijzonder is te vinden op Citizenlab.com en Burgerbegrotingen.eu

Voorbeelden

Inspraak	
<p>Informeel gesprek</p> <p>Doelgroep: Breed publiek / Specifieke doel- groepen</p>	<p>De kracht van informele gesprekken, het aanspreken van mensen op straat, in verenigings- of vrije tijdsverband, gaat wat verloren te midden deze waaiert van inspirerende praktijken. Niettemin is het informeel gesprek de methodiek bij uitstek om laagdrempelig contact te leggen met burgers, en een beter beeld te krijgen van wat er leeft onder bewoners. Methodieken zoals coffee-with-a-cop of mobiele wijktafels zetten hierop in (zie transparantie). Om een systematischer beeld te krijgen van wat leeft bij verschillende bevolkingsgroepen zijn enquêtes, interviews en focusgroepen meer aangewezen.</p>
<p>Enquêtes</p> <p>Doelgroep: Breed publiek</p>	<p>Enquêtes zijn goede instrumenten om op relatief kortere termijn een representatief beeld te krijgen van (on)veiligheidsgevoelens, slachtofferschap en opinies tegenover de veiligheidsdiensten. Niettemin zijn ze duur, en is non-respons, vooral van moeilijker te bereiken groepen, ook hier een belangrijk issue. Enquêtes bieden bovendien weinig mogelijkheid tot nuance om te interpreteren naar de lokale context.</p> <p>De meeste steden en gemeentes doen beroep op representatieve bevragingen om zicht te krijgen op prioritair veiligheidsfenomenen en de stem van de burger mee te nemen bij het vormgeven van hun beleid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ad hoc lokale bevragingen • Gemeente-Stadsmonitor • Veiligheidsmonitor • Veiligheidsscan
<p>Interviews/ focus groepen</p> <p>Doelgroep: Breed publiek / Specifieke doel- groepen</p>	<p>Kwalitatieve onderzoeksmethodes kunnen worden aangewend om dieper inzicht te verwerven in de problemen waar burgers van wakker liggen. Deze methodes zijn niet representatief, maar doelgericht. Er wordt op zoek gegaan naar mensen die bepaalde kennis hebben over een thema of het perspectief van een bepaalde doelgroep kunnen verhelderen. Het kan nuttig zijn via sleutelfiguren in diverse gemeenschappen focusgroepen te organiseren met specifieke doelgroepen, om ook hun ervaringen mee te nemen bij de vormgeving van een inclusief veiligheidsbeleid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buurtsignaal • Focusgroepen • Interviews • Observaties

Inspraak	
<p>(Participatieve) Workshops</p> <p>Doelgroep: Breed publiek / specifieke doelgroepen</p>	<p>Workshops gaan nog een stapje verder dan interviews of focusgroepen, door naast dieper inzicht in veiligheidsbeleving van burgers ook dialoog mogelijk te maken. In dit format gaan burgers aan de slag en in discussie rond vooraf vastgelegde thema's. Dergelijke samenkomsten kunnen op specifieke doelgroepen of thematieken gericht zijn vb. naar aanleiding van incidenten of conflicten. Ze kunnen ook georganiseerd worden om het wijkveiligheidsbeleid verder vorm te geven (waarmee we het domein van 'meebeslissen' betreden).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Data walks • Politiecafé • Second Wave • Wijkbabbels, ronde tafels • Wij(k) in Verandering <p>In workshops kunnen verschillende participatieve tools worden aangewend om samen met burgers problemen te ontleden, o.a.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Design thinking methodieken, bv. journey mapping of persona • (Digital) storytelling • Humor/cartoons • Participatief theater • Participatieve fotografie/ video, bv. LOMAP of Photovoice • Signaal - of belevingskaarten (ook: participatory mapping)
<p>Verkennde wandelingen</p> <p>Doelgroep: Specifieke doelgroepen</p>	<p>Verkennde wandelingen zijn een zeer geschikte methodiek om met diverse doelgroepen inzicht te krijgen in veiligheidsproblematieken in de publieke ruimte. In Wallonië worden verkennde wandelingen vaak gebruikt om de problemen die vrouwen ervaren in de publieke ruimte in kaart te brengen. Dit is ook een goede methode om met andere doelgroepen, zoals senioren of jongeren aan de slag te gaan. Indien een effectieve wandeling moeilijk te organiseren valt kan worden gewerkt met signaal- of belevingskaarten.</p>

Meebeslissen	
<p>Gedrags- codeprojecten of Charters</p> <p>Doelgroep: Breed publiek / specifieke doel- groepen</p>	<p>Dit betreft participatieprocessen waarbij samen met burgers en/of ondernemingen of organisaties afspraken worden gemaakt en regels opgesteld om overlast en onderlinge conflicten te vermijden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operatie Proper • Overlast/ verkeerscharter • Samenlevingscharter • Zwerfvuilcharter
<p>Veiligheids- plannen</p> <p>Doelgroep: Breed publiek</p>	<p>In sommige steden en gemeenten wordt verder gegaan dan louter inspraak te vragen van burgers, door hen ook te laten meebeslissen, of bepaalde beslissingen zelfs aan hen over te laten. Dit kan gaan over samen met burgers prioriteiten, concrete acties en actieplannen uitdenken om veiligheid(sgevoelens) in de buurt, gemeente of stad te verhogen. Soms mogen burgers ook beslissen over het budget dat hieraan wordt toegekend. Vaak gaat het hier om een serie van workshops, soms een combinatie van fysieke en digitale workshops, waarbij burgers ook worden geïnformeerd over de problematiek en zo gedragen aanbevelingen kunnen doen, of beslissingen kunnen nemen. Het kan belangrijk zijn dat een concreet, afgebakend vraagstuk wordt besproken. Er dient ook aandacht besteed aan het bereiken van een divers, soms zelfs representatief publiek.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buurt bestuur • Burgerbegroting/ budget • Burgerraad • Referendum • Wijkcontract • Wijkveiligheids- of actieplan
<p>Participatief actie- of designonderzoek</p> <p>Doelgroep: Breed publiek / specifieke doel- groepen</p>	<p>Participatief actie- of designonderzoek verloopt aan de hand van een serie workshops en hierboven beschreven participatieve tools. Deze insteek gaat hierin een stapje verder door burgers uit te dagen om zelf oplossingen uit te denken en soms ook te implementeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Citizen jury • Hackathon/ design workshop • Participatory action mapping • Veiligheidsatelier

<p>Tijdelijke invulling</p> <p>Doelgroep: breed publiek/ specifieke doelgroepen</p>	<p>Tijdelijke invulling betreft participatieve interventies in de publieke ruimte. Zo kan met burgers worden nagedacht over concrete aanpassingen in de publieke ruimte die o.a. zichtbaarheid en sociale controle verhogen (cf. de Crime Prevention Through Environmental Design of CPTED benadering), gevaarlijke verkeerssituaties aanpakken, of duidelijk afgebakende ruimtes creëren voor jongeren, waar ze graffiti kunnen aanbrengen of kunnen samenkomen zonder overlast te veroorzaken (cf. Lummelhoeken). Aan de hand van tijdelijke invulling kan worden geëxperimenteerd en aangepast, en kunnen beleidsbeslissingen worden verrijkt.</p>
--	---

2.3. ••• Meedoen

Wat & hoe

In veel steden en gemeenten doen burgers ook actiever mee aan de bestrijding van criminaliteit en overlast, en dragen ze bij tot de oplossing van veiligheidsproblemen. Met uitzondering van een beperkt aantal initiatieven op het vlak van overlast (bv. de mooimakers) doen ze dit niet zozeer door problemen direct aan te pakken, maar eerder onrechtstreeks, door relaties met de overheid of met de doelgroep te versterken. We onderscheiden hierin twee vormen; signaleren en bemiddelen. Signaleren is de klassieke vorm van burgerparticipatie in veiligheidszorg, optreden als 'ogen en oren' van veiligheidsactoren op het terrein. Bemiddelen gaat nog een stapje verder, burgers nemen hier concrete taken over van veiligheidsactoren, vooral op het domein van toezicht en sociale controle, maar soms ook in alternatieve reacties op criminaliteit. We nemen hier bijvoorbeeld ook initiatieven op die groepen die aan de basis van een fenomeen liggen betrekken in de oplossing ervan. Aan de hand van dergelijke 'dader'-participatie kunnen burgers ook een belangrijke rol spelen in de reactie op criminaliteit, en 'herstel' in de samenleving.

Beide vormen van 'meedoen' (signaleren en bemiddelen) impliceren het bouwen van bruggen en netwerken tussen burgers en overheid. Bij methodieken gericht op signaleren gaat het vaak over connecties met groepen burgers, netwerken of samenwerkingsverbanden, die onderling digitaal of fysiek georganiseerd zijn. Bij bemiddelen worden vaak individuen betrokken die door hun expertise of positie in een gemeenschap zelf als brugfiguur kunnen fungeren of worden opgeleid. Deze methodieken verschillen

ook naar mate van institutionalisering. We onderscheiden min of meer gestructureerde contacten in het kader van samenwerkingsverbanden, over vrijwilligerswerking, tot burgerpersoneel dat betaald werk verricht, in opdracht of in dienst van een politiezone, stad of gemeente.

Voor- en nadelen

Methodieken gericht op 'meedoen' bieden belangrijke voordelen op het vlak van lokale veiligheidszorg. Kwalitatieve relaties en netwerken met verschillende lagen van de bevolking worden in de literatuur vaak gezien als succesvoorwaarde voor veiligheidszorg, en het vroegtijdig signaleren van eventuele problemen. Deze netwerken kunnen zowel preventief (door het verspreiden van informatie en preventieadvies en het uitoefenen van toezicht of sociale controle) als reactief (in de opsporing, reactie op criminaliteit en nazorg) worden ingezet. Deze initiatieven zetten sterk in op capaciteitsversterking van burgers, door hen -mits training en ondersteuning- zelf taken te laten opnemen in de productie van veiligheid. Door de directe relatie met overheidsactoren worden vaak ook sterkere relaties met de overheid geobserveerd, tenminste met de bereikte individuen. Het is niet duidelijk welk effect dergelijke netwerken hebben op bredere sociale cohesie en vertrouwen in de overheid. Vaak participeren immers specifieke groepen burgers, waardoor conflict met andere groepen kan worden versterkt.

Als belangrijk voordeel van 'bemiddelen' noteren we de kracht van bottom-up preventieadvies en informele sociale controle door zogenaamde 'peers', of gelijken. Mensen, en specifieke doelgroepen zoals jongeren in het bijzonder,

voelen zich over het algemeen meer aangesproken door mensen die op hen gelijken. Ze voelen minder weerstand of argwaan en aanvaarden soms makkelijker advies van mensen die vergelijkbare ervaringen en belevingen hebben, en geen machtspositie uitoefenen. Verschillende initiatieven maken gebruik van rolmodellen of 'credible messengers', en 'ervaringsdeskundigen', die vanuit hun ervaringen een belangrijke brugfunctie kunnen vervullen. Daarentegen is het opletten dat bemiddelaars de gezagspositie van de overheid niet te veel overnemen en zichzelf in hun brugpositie te veel gaan onderscheiden van de doelgroep.

Succesvoorwaarden

De belangrijkste succesvoorwaarde voor deze initiatieven zijn gemotiveerde burgers, die zelf ook bereid zijn initiatief te nemen. Gezien hun actieve rol in de productie van veiligheid is training, opleiding en professionalisering van participerende burgers, zeker van bemiddelaars, ook van fundamenteel belang. Dit kan laagdrempelig, bijvoorbeeld aan de hand van een infoavond, maar ook door het effectief aanbieden van een formele opleiding (bv. diefstalpreventie). Naast het vinden, engageren en opleiden van gemotiveerde burgers is ook hun continue begeleiding belangrijk om hen blijvend te motiveren. Met een goede balans tussen het onderbenutten en overbevragen van participerende burgers, om uitval te vermijden en retentie te bevorderen. Een aanspreekpunt, en feedback zijn ook hier cruciaal. Indien burgers geen informatie krijgen over wat er met hun meldingen gebeurt raken ze vlug ontgoocheld en gedesillusioneerd. Bovendien is een zekere pragmatiek hier aangewezen, de afhankelijkheid van gemotiveerde en geëngageerde burgers betekent ook dat er vaak niet te veel eisen kunnen worden gesteld en dat de verwachtingen naar deelnemende burgers op bepaalde vlakken dienen te worden bijgeschaafd.

Risicofactoren

Gemotiveerde burgers zijn de belangrijkste succesvoorwaarde voor deze methodieken, maar tegelijk zijn ze ook een risicofactor. De relatie met burgers, onderlinge rolverdeling en bevoegdheden dienen zeer goed te worden afgebakend en continu gemanaged. Het is bij deze methodieken dat het spanningsveld met het geweldsmonopolie van de overheid, en tussen formele en informele sociale controle, het sterkst tot uiting komt. Bepaalde actoren krijgen grotere verantwoordelijkheden en kunnen de legitimiteit van professionele veiligheidsactoren mee op de helling zetten indien ze hier misbruik van maken. Ook de relatie met hun eigen gemeenschap kan verzuren indien ze zich anders tegenover die gemeenschap gaan opstellen en hun verworven machtspositie 'uitbuiten'. Veiligheidsactoren, die een intensievere opleiding hebben genoten, kunnen zich daarnaast ook vijandig opstellen tegenover vrijwilligers. Er dient aandacht te worden besteed aan het aanvaarden, en de voordelen, van het binnenbrengen van deze 'burgerexpertise'. Het is bovendien algemeen bekend dat ook deze participatievorm vaak dezelfde groepen burgers bereikt. Het is veel moeilijker kwetsbare doelgroepen te bereiken.

Benodigheden

Geëngageerde burgers, professionaliserings- of trainingstraject.

Meer informatie

- Het BIN-Kenniscentrum, alsook BeSafe bieden een waaijer aan informatie om met buurtinformatienetwerken, maar ook andere vormen van signaleren of bemiddelen aan de slag te gaan:

<https://www.bin-plp.be/>

<https://www.besafe.be/nl/veiligheidsthemas/burenbemiddeling>

- In België deed de universiteit Gent recent onderzoek naar de

effectiviteit van buurtinformatienetwerken (zie Hardyns e.a. 2020). In Nederland werd ook al heel wat onderzoek verricht naar digitale buurtpreventie (zie bv. Lub & De Leeuw, 2019 en Mehlbaum e.a. 2018)

Voorbeelden

Signaleren	
<p>Digitale meldingsplatformen</p> <p>Doelgroep: breed publiek</p>	<p>Erbestaan verschillend digitale tools waarmee geconnecteerde burgers aangespoord worden om buurtproblemen te melden. Soms bevatten deze applicaties ook relevante informatie over veiligheidsfenomenen (cf. 'Transparantie').</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anoniem drugsmeldpunt Limburg • BART! Burger Alert Real Time • Buitenbeter • Ondernijningsapp • Police-on-web • Politieapp • Reppido • Stop Heling
<p>Buurtnetwerken</p> <p>Doelgroep: breed publiek</p>	<p>De buurtnetwerken zijn de meest gekende vormen van burgerparticipatie in het veiligheidsbeleid. Ze worden vooral gebruikt om eigendomsriminaliteit tegen te gaan, maar zijn ook geschikt voor het verspreiden van opsporingsinformatie en preventieadvies. Veel netwerken/beheerders communiceren ook onderling via Whatsapp (intern) of Facebook (met een breder publiek).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Crime Stoppers • BIN - buurtinformatienetwerken • BIN-Z - buurtinformatienetwerk voor zelfstandige ondernemers • Buurtpreventie • Eyewatch • Neighbourhood watch • Pubwatch UK • SAVE - Hondenbaasjes • WIN - Winkelinformatienetwerken • Whatsapp Buurtpreventie (WABP)
<p>Professionele netwerken</p>	<p>Naast netwerken met burgers vermelden we hier ook initiatieven die niet zozeer burgers, maar professionele organisaties die in een buurt aan de slag zijn, samenbrengen en op die manier integrale veiligheidsaanpak bevorderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe autoriteit • Conciergerie du quartier • Untouchables • Veilige buurtenteams

Overheids-actoren	<p>Daarnaast zijn er ook individuen die vanuit een betaalde functie bij een stad/gemeente een rol in de aanpak van criminaliteit en overlast opnemen. Deze figuur is geen burger of vrijwilliger, en dus geen voorbeeld van burgerparticipatie in de enge zin, maar kon in deze publicatie niet ontbreken omdat verbinding met verschillende groepen burgers een van zijn/haar belangrijkste taken is.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) • Gemeenschapswacht • Nachtbemiddelaars • Netwerkers • Stadsmarinier • Wijk-GGDer
--------------------------	---

4 • BESLUIT

Met deze publicatie willen we lokale veiligheidsactoren en middenveldorganisaties inspireren bij het opzetten van burgerparticipatieprocessen in het lokaal veiligheidsbeleid.

In een eerste deel stonden we stil bij een aantal theoretische aspecten van burgerparticipatie in lokale veiligheid. Veiligheid, de bescherming van burgers, is en blijft een kerntaak van (lokale) overheden. Het betrekken van burgers bij die taak is geen evidentie, maar daarom zeker niet minder waardevol. Overheidsactoren zijn soms bezorgd dat burgerparticipatie hun formele gezagspositie op het vlak van veiligheid in het gedrang zou brengen. Echter, burgers duurzaam betrekken in het lokaal veiligheidsbeleid kan die gezagspositie net versterken. We stonden ook even stil bij een aantal andere contradicties tussen burgerparticipatie en beleidsdoelstellingen. Zo rijmt participatie niet altijd met een beleidsfocus op het algemeen belang, efficiëntie of effectiviteit. Het is belangrijk dat lokale overheden aandacht hebben voor het betrekken van moeilijker bereikbare doelgroepen om een inclusief veiligheidsbeleid vorm te geven. Daarnaast is het van belang dat burgerparticipatie wordt gezien als een proces van vallen en opstaan, niet als een doelstelling op zich.

De belangrijkste doelstellingen van burgerparticipatie in het veiligheidsdomein zijn niet zozeer het rechtstreeks oplossen van onveiligheidsproblemen, maar wel het versterken van relaties, het beïnvloeden van beslissingen en/of het versterken van capaciteiten van burgers door hen de nodige kennis en vaardigheden aan te reiken. Burgerparticipatie draagt op die manier onrechtstreeks, en op langere termijn, bij tot meer veiligheid(sgevoelens).

In een tweede praktischer deel boden we een aantal 'tips & tricks' aan om dit proces in goede banen te leiden. Misschien meer nog dan op andere beleidsdomeinen vergt burgerparticipatie in veiligheidszorg duidelijke afspraken en rolverdeling, die de gezagspositie van de overheid op dit domein kunnen versterken. Overheden dienen voldoende aandacht te besteden aan het afbakenen van haalbare doelstellingen, het identificeren van gepaste participatievormen binnen beschikbare middelen, het bereiken van de juiste doelgroep(en), en open en transparante communicatie over doelstellingen, rollen en onderlinge verwachtingen. We gaven hier ook concrete voorbeelden mee van manieren waarop burgers beleidsbeslissingen kunnen helpen verrijken ('meepraten'), en ook actief betrokken kunnen worden in de uitvoering van het veiligheidsbeleid ('meedoen'). Naast actievare betrokkenheid beschouwen we ook beleidstransparantie als een belangrijke vorm van beleidsparticipatie. Burgers informeren en communiceren over het beleid kan hen uitrusten met de nodige kennis, vaardigheden en/of relaties om hun eigen rol in de productie van veiligheid op te nemen.

Deze publicatie kadert binnen een praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek naar burgerparticipatie in lokale veiligheidszorg van het Expertisecentrum Sociale Innovatie, Hogeschool VIVES, en werd mede mogelijk gemaakt door de Algemene Directie Veiligheid en Preventie van de FOD Binnenlandse Zaken. Er werd ook een inspiratiebank, kaartspel en analyse van het draagvlak voor burgerparticipatie uitgevoerd. Voor deze producten verwijzen we graag naar de websites van VIVES en Besafe.be.

5 • BIBLIOGRAFIE

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Boutellier, J. C. J., Steden, R. van, & Stokkom, B. van. (2016). *Perspectieven op veiligheid: Van burgerschap tot veerkracht*. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Bruggeman, W., Van Branteghem, J. M., & Van Nuffel, D. (2007). *Naar een excellente politiezorg*.
- Buckmeier, B. (2019). Police interactions with the community on Facebook: An examination of the content of the message police communicate with citizens on Facebook, community response, and factors associated with different communication patterns. [University of Cincinnati].
- Bullock, K., & Johnson, P. (2016). Faith in Policing: The Co-production of Crime Control in Britain. *British Journal of Criminology*, azw080.
- Capire. (2015). *The Engagement Triangle. Understanding the purpose of your engagement*. Capire Consulting Group.
- CVV. (2016). *Burgerparticipatie en veiligheid*. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). <https://hetccv.nl/onderwerpen/burgerparticipatie-en-veiligheid/>
- De Rynck, F., & Dezeure, K. (2009). *Burgerparticipatie in Vlaamse steden naar een innoverend participatiebeleid*. Van den Broele.
- Gelders, D., Brans, M., Maesschalck, J., & Colsoul, N. (2009). *Burgers betrekken in lokaal veiligheidsbeleid: Praktijkinitiatieven en succesvoorwaarden*. Vanden Broele; Brugge.
- Gill, C., Weisburd, D., Telep, C. W., Vitter, Z., & Bennett, T. (2014). Community-oriented policing to reduce crime, disorder and fear and increase satisfaction and legitimacy among citizens: A systematic review. *Journal of Experimental Criminology*, 10(4), 399–428.
- Gordon, E. (2016). *Accelerating Public Engagement. A Roadmap for Local Government*. (City Accelerator Cohort on Public Engagement, p. 74). Citi Foundation; Engagement Lab @ Emerson College.
- Hardyns, W., Pauwels, L., & Snaphaan, T. (2020). *Buurtinformatienetwerken en lokale veiligheid. Een evaluatiestudie op basis van een mixed-method experimenteel design*.

- Lam, J., & Kop, N. (2020). Burger- en politieparticipatie tijdens de vermissing van Anne Faber (p. 57). Politieacademie.
- Leeney, D. (2018). From Public Participation in Neighbourhood Policing to testing the limits of Social Media as a tool to increase the flow of Community Intelligence [Thesis, University of Cambridge].
- Loyens, K., & Van de Walle, S. (2006). Methoden en technieken van burgerparticipatie: Strategieën voor betrokkenheid van burgers bij het federaal plan duurzame ontwikkeling (p. 144). Instituut voor de Overheid.
- Lub, V., & de Leeuw, T. (2017). Perceptions of Neighbourhood Safety and Policy Response: A Qualitative Approach. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 23(3), 425–440.
- Lub, V., & de Leeuw, T. (2019). Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten. *Politie & Wetenschap*; Twynstra Gudde.
- Milliken, J. (2016). Urban Safety and Security—Lessons from the Last Two Decades and Emergent Issues (No. 22; Synthesis Report: Safer Cities +20). Geneva Peacebuilding Platform.
- Moor, L., Hutsebaut, F., van Os, P., & Van Ryckeghem, D. (Eds.). (2011). Burgerparticipatie (Vol. 19).
- Maklu, Myhill, A. (2012). Community engagement in policing; lessons from the literature (p. 113). National Policing Improvement Agency.
- Peeters, B. (2012). Burgerparticipatie in de lokale politiek. Een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie. (p. 54). ProDemos - huis voor democratie en rechtsstaat.
- Quinton, P. (2011). The impact of information about crime and policing on public perceptions: The results of a randomised controlled trial. National Policing Improvement Agency.
- Schmidt, A., Prins, R., & Devroe, E. (2015). Integraal veiligheidsbeleid in België en Nederland. *Reeks Veiligheidsstudies*, 22.
- Stol, W., Tielenburg, C., Rodenhuis, W., Kolthoff, E., van Duin, M., & Veenstra, S. (2016). Basisboek integrale veiligheid. 3de, herz. Dr. Boom Juridische uitgevers.
- Terpstra, J., & Kouwenhoven, R. M. (2005). Burgers als deelnemers aan lokale veiligheidsnetwerken. *Tijdschrift Voor Veiligheid En Veiligheidszorg*, 4(1), 4–16.
- Tilly, C. (1985). War making and state making as organized crime. In P. B. Evans, D. Rueschemeyer, & T. Skocpol, *Bringing the State Back In*. Cambridge University Press.
- Van Aerschoot, D. (2011). Burgers participeren in het politiecafé. *Cahiers Politiestudies*, 2(2), 123.

- Vandenbogaerde E, Tieberghien J, Neckebroeck C. (2020). Lokaal Integraal Veiligheidsbeleid in de gemeente X: is er een rol weggelegd voor de burger? Working Paper, Expertisecentrum Sociale Innovatie.
- Van den Herrewegen, E. (2011). Constructies en bronnen van veiligheidsbeleving bij burgers: Naar een andere benadering van een relatief fenomeen. Ghent University.
- van der Land, M., & van Stokkom, B. (2015). Burgerparticipatie en “crafting” in het lokale veiligheidsbeleid. Tijdschrift Voor Veiligheid, 1, 3–21.
- Van der Land, M., Van Stokkom, B., & Boutellier, H. (2014). Burgers in veiligheid: Een inventarisatie van burgerparticipatie op het domein van de sociale veiligheid. Vrije Universiteit-Faculteit der Sociale Wetenschappen.
- Veenhoven, R. (1996). Leefbaarheid van landen. ASWB-research paper, 96(2), 45.
- Verloo, N. (2018). Conflict als democratische kans: Handelingsrepertoire voor publieke conflicten. In S. L. de Lange & J. Zuure (Eds.), #Woest: De kracht van verontwaardiging.
- Westers, S., Bantema, W., & Munneke, S. (2020). Niet bevoegd, wel verantwoordelijk? Handhavingmogelijkheden bij online aangejaagde ordeverstoringen.